

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Kloostersite 'Abdij van Beaulieu'
met Steenkouter, Kloosterkouter
en Langemeersen in
Wortegem-Petegem en Oudenaarde
Cultuurhistorisch landschap

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen, Wortegem-Petegem (Petegem) en Oudenaarde (Bevere), Abdijstraat, Beerstraat, Kortrijkstraat, Meersstraat, Muurstraat, Minderbroederstraat, Bedrijvenpark Coupure – cultuurhistorisch landschap

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/45061/101.1

Koen Himpe en Thomas Van Driessche

29/04/2024

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.2.1.	Fysische geografie	5
1.2.2.	Cultuurhistorisch landschap	7
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	27
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	29
2.	Evaluerend gedeelte	30
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	30
2.2.	Motivering van het type bescherming	35
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	35
2.4.	Juridische toestand	36
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	36
2.4.2.	Omgeving:	37
2.4.3.	Natuur en Bos:	37
2.4.4.	Landbouw en Visserij:	38
2.4.5.	Water:	39
3.	Beheersvisie	39
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	39
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	39
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	40
4.	Bronnen	41
4.1.	Cartografische bronnen	41
4.2.	Literatuur	42
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	47
5.1.	Omgevingsplan	47
5.2.	Fotobijlage	47
5.3.	Documentatie	47

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Dit beschermingsdossier werd opgemaakt naar aanleiding van een geografische screening naar waardevolle landschappelijke gehelen van de Vlaamse Ardennen. Alle landschappelijke gehelen uit de Landschapsatlas werden in het kader van dit project geëvalueerd op erfgoedwaarden. Bijkomend werd bekeken of er nog landschappelijke gehelen ontbraken in de wetenschappelijk inventaris. Dit resulteerde in de bijkomende opname van twee gebieden in de Landschapsatlas:

- [Moenebroek en dorpskom van Vloerzegem | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)
- [Pyreneeën | Inventaris Onroerend Erfgoed](#)

Op basis van dit onderzoek werden drie beschermingsdossiers voor cultuurhistorische landschappen en twee beschermingen als monument aan de beschermingskalender van 2023 toegevoegd:

- Park bij Villa Louisa op Edelareberg (Oudenaarde): monument
- Brakelbos met Hof ten Bossche en vallei van de Sassegembeek in Oprakel (Brakel): cultuurhistorisch landschap en Hof ten Bossche in Oprakel (Brakel): monument
- Trimontbos en omgeving in Everbeek (Brakel): cultuurhistorisch landschap, met inbegrip van 'bakoven met bakhuis in vakwerkbouw': monument
- Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen in Petegem en Bevere (Wortegem-Petegem en Oudenaarde): cultuurhistorisch landschap

Dit dossier omvat het beschermingsdossier van de 'Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen' in Wortegem-Petegem en Oudenaarde.

1.1. Situering

De kloostersite 'Abdij van Beaulieu', met bijhorende Steenkouter en Kloosterkouter en het aansluitende open graslandcomplex van de Langemeersen is gelegen ten zuiden van de dorpskern van Petegem-aan-de-Schelde, deelgemeente van de Oost-Vlaamse fusiegemeente Wortegem-Petegem en strekt zich voor een klein gedeelte ook uit tot op het grondgebied van Bevere, deelgemeente van de fusiegemeente Oudenaarde. Het gebied is gelegen op de overgang van het lemig Leie-Schelde interfluvium naar de vallei van de Bovenschelde, net stroomopwaarts van Oudenaarde.

De zogenaamde 'Abdij van Beaulieu', feitelijk een voormalig middeleeuws klooster van Rijke Klaren met resterend, hoofdzakelijk 17de-eeuws gebouwenbestand wordt er afgewisseld met een landelijk meerskantgehucht Huiwede (lokaal uitgesproken als 'd'Huivy') met kleine hofsteden en landarbeiderswoningen langs de Meersstraat en lokaal ook enkele verspreide hoeven.

Het gebied wordt voorgedragen voor bescherming als cultuurhistorisch landschap.

1.2. Historisch overzicht

De algemene historiek van de zone rond de zogenaamde 'Abdij van Beaulieu', als clarissenklooster op de huidige plek gesticht omstreeks 1290, is meerlagig. Er gaat een voor Vlaanderen bijzonder rijke nederzettingsgeschiedenis uit de Karolingische periode aan vooraf. De kern van deze prille dorpsontwikkeling bevindt zich echter net ten westen van de kloostersite (en buiten het voorstel voor bescherming), nabij het Oud kasteel van

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

Petegem.¹ Dit kerngebied is ook bekend als de '*curtis*' of vronnhof van Petegem, met sporen van een dubbel omgrachte site met houten zaalkerk, grafveld, verdiepte werkplaats of '*Grübenhaus*' en stenen zaal of '*aula*', opgevolgd door een castrale motte met donjon en later een burchtcomplex met torens en een weermuur. Zeker in de Karolingische periode kan men het vronnhof van Petegem beschouwen als een zogenaamde '*villa publica*', een koninklijk domein uit de periode van Karel de Kale (823-877). De bijhorende landbouwexploitatie stond daarbij ten dienste van de vorstelijke consummatie.²

Het clarissenklooster is doorheen de eeuwen vaak als abdij vermeld, maar is strikt genomen geen abdij vermits het als instelling nooit volledig zelfstandig was en sinds haar ontstaan afhankelijk bleef van het bisdom Doornik en, na de kerkelijke herindeling van 1558, van het bisdom Gent. De vroegmiddeleeuwse domeinstructuur van de '*curtis*' of het vronnhof van Petegem, die zich deels uitstrekt over de middeleeuwse eigendommen van het vrouwenklooster van Rijke Klaren, heeft evenwel een historische link met de benedictijnenabdij van Saint-Thierry du Mont d'Hor bij Reims en een daaraan voorafgaande proosdij met mannenklooster. Het clarissenklooster is in 1783 opgeheven, maar heeft dus een deel van haar gebouwenbestand behouden. In het beschermingsdossier worden verder consequent de termen voormalig(e) klooster(site) gebruikt.

1.2.1. Fysische geografie

1.2.1.1. Geologie

De geologische basis van het gebied bestaat uit Tertiaire, subhorizontale lagen van mariene oorsprong die zwak afhellen naar het noorden. De Tertiaire basis stamt uit het Eoceen en het Mioceen (tussen 55 en 53 miljoen jaar geleden), met als bovenste lagen het Lid van Saint-Maur (grijze klei, silthoudend) en het Lid van Moen (grijze klei tot silt), beide uit de Formatie van Kortrijk. Boven deze kleilagen ligt een Kwartaire deklaag van een ongeveer vijftal meter dik, naar de Schelde toe aflopend tot minder dan een meter.

Tijdens de Würmijstijd (70.000 tot 15.000 jaar geleden), een late, glaciële periode van het Pleistoceen, daalde het waterniveau van de Noordzee tot een honderdtal meter lager dan nu omdat enorme hoeveelheden water onder de vorm van ijs en sneeuw in de poolgebieden gefixeerd waren. Daardoor schuurde de Schelde een breed en diep dal uit, de zogenaamde 'Vlaamse Vallei'. Tijdens de tweede helft van de Würmijstijd, in een veel drogere periode, werd de Scheldevallei gedeeltelijk terug opgevuld met fluviaatiele afzettingen, gevolgd door eolische afzettingen (löss), die door de wind massaal uit het noorden werd aangevoerd. Hierdoor ontstond het laagterras van de Schelde.

Tijdens het vroege Holoceen (vanaf 10.000 jaar geleden) werd het versmalde rivierdal gedeeltelijk opgevuld met veenlagen en overstromingsslib (klei). De Schelde had steeds minder verval, waardoor in de lage gebiedsdelen meer en meer bodemdeeltjes afgezet werden. Het zware zandige materiaal werd dicht bij de rivieroever afgezet, het fijne kleiige materiaal bezonk veel verder in de laagst gelegen zones van de vallei, waardoor een typisch oeverwal- en komgrondensysteem ontstond. Naarmate het algemeen waterpeil bleef stijgen, kwamen de lager gelegen delen van de riviervallei ook in de zomer niet meer droog te staan, wat aanleiding gaf tot veenontwikkeling.³

In een latere periode van het Holoceen, namelijk het Atlanticum (vanaf 5.800 jaar geleden), vond bovenop deze veenpakketten een belangrijke afzetting plaats van alluviale klei, waarschijnlijk ten gevolge van bosdegradatie die aanleiding gaf tot aanvoer van grote

¹ Berings 1989, p. 65 met verwijzing naar Callebaut, 1981, Callebaut en Milis, 1982, Berings 1986a en 1986b. Zie ook Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Domein 't Oud Kasteel [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/28230> (geraadpleegd op 20 oktober 2023).

² Berings 1989, p. 66.

³ Cardon 1981, verwijzend naar Sys en Vandenhoudt, 1971.

hoeveelheden erosiemateriaal vanuit de bovenlopen.⁴ Het rivierwater werd rijker aan slib en tijdens nieuwe overstromingen werden opnieuw grote hoeveelheden alluviaal materiaal afgezet op het veen, wat resulteerde in de vorming van een 80 cm dikke kleilaag in de Scheldevallei. Het rivierpatroon van de Schelde, onder meer nog herkenbaar ter hoogte de afgesneden meander bij de voormalige kloostersite, herinnert aan de postglaciale periode van het Holoceen.

1.2.1.2. Topografie

In het reliëfprofiel van de omgevende Scheldevallei komen twee niveaus voor; de huidige alluviale vlakte met een Holocene opvulling op een hoogte van ongeveer 10 m boven het gemiddeld zeeniveau en een laagterras met een Pleistocene opvulling van 12 tot 25 m. Tussen beide ligt vaak een knik van enkele meters of soms een steilrand van een tiental meter. Deze markante terreinovergang is in het gebied gesitueerd langs de Meersstraat, met een reliëfsprong van circa 2 tot 3 m (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 27a).

De aaneensluitende Steenkouter en Kloosterkouter vormen samen een licht golvend deelgebied met een hoogteligging tussen 22 m en 12,5 m boven het gemiddeld zeeniveau. Het hoogste punt is gesitueerd op de Steenkouter, bij de voormalige locatie van de Nedermolen langs de Kortrijkstraat.

De Scheldemeersen zijn een vlak deelgebied met een hoogteligging tussen 10 m en 12,5 m boven het gemiddeld zeeniveau. De aanwezige reliëfverschillen zijn te wijten aan een verschil in sedimentatie tijdens opeenvolgende overstromingen. Het grovere materiaal, dat minder lang in suspensie kan gehouden worden, sedimenteerde in de onmiddellijke nabijheid van de rivierbedding, terwijl de veel lichtere kleideeltjes pas verder konden sedimenteren. Doordat de afgezette klei na verloop van tijd inklinkt, ontstonden hierdoor hoger gelegen oeverwallen met een zandlemige textuur langs de oorspronkelijke rivierloop en lager gelegen zware kleigronden in de komgronden verderop.

De rivierloop van de Schelde werd evenwel meermaals gewijzigd. Een belangrijke, maar nog vrij kleinschalige aanpassing was een rechtekking in 1884, waarbij een meander ter hoogte van de voormalige kloostersite werd afgesneden. Deze meander is nog deels als open water herkenbaar in het gebied. Meer grootschalige aanpassingen vonden plaats omstreeks de jaren 1960-1970, waarbij kalibrerings- en normalisatiewerken op de rivierloop zijn doorgevoerd. In het gebied, centraal in de Scheldemeersen, ligt op de linkeroever nog een restant van de vroegere rivierloop.

1.2.1.3. Bodem

De bodems op het laagterras van de Scheldevallei bestaan voornamelijk uit droge tot matig droge Kwartaire zandleemgronden en licht zandleemgronden op de Steenkouter en de Kloosterkouter. De zuidelijke randzone van de Kloosterkouter heeft een lichter bodemprofiel van matig droge tot droge lemige zandgronden en zandgronden aansluitend tot tegen de steilrand langs de Meersstraat (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 23).

De bodems in de alluviale vlakte van de Scheldevallei bestaan voornamelijk uit Kwartaire natte tot zeer natte klei- en zware kleigronden in de komgronden van de Langemeersen en in de binnenlob van de afgesneden Scheldemeander, maar ook met overgangen naar iets minder natte en lichtere zandleemgronden op de oeverwallen van de vroegere rivierloop en ter hoogte van de voormalige kloostersite. Lokaal komen onder het ongeveer 80 cm dikke kleipakket in de Langemeersen veenafzettingen voor. Deze veenlagen kunnen variëren in dikte van 10 cm tot bijna 1 m. Op sommige plekken ontbreekt de veenlaag of

---

⁴ Beyen en Meire 1999, p. 5 en De Rycke, De Knijf & Decler 2003, p. 63.

is ze sterk verstoord. Onder de veenafzettingen komen opnieuw kleilagen voor. Roestkleurige vlekvorming of zogenaamde gleyverschijnselen in de bodem wijzen op schommelende grondwaterstanden en komen voor tot in de bovenste bodemlagen. De grondwatertafel ligt tijdens het winterhalfjaar op of plaatselijk zelfs boven de maaiveldhoogte.

1.2.1.4. Hydrografie

Gezien de lage ligging van de Scheldemeersen ten opzichte van de omgeving ontvangt de vallei veel water van hoger gelegen gebieden, zowel via afstromend grondwater als oppervlaktewater. Twee kleinere waterlopen wateren zuidoostwaarts af binnen of aan de rand van het gebied; de Beerbeek (2de categorie) en de Volkaartsbeek (2de categorie).⁵ Beiden monden uit in de Rietgracht of Coupure (2de categorie), een kunstmatige leigrachtstructuur centraal in de Scheldemeersen, die de belangrijkste waterafvoer verzekert in het gebied en afstroomt in noordoostelijke richting. De Rietgracht zelf staat in verbinding met een afgesneden Scheldemeander, die vervolgens - via een overloop - in verbinding staat met 'Het Anker', een vroegere rivierloop van de Bovenschelde.

De detailontwatering in de Scheldemeersen verloopt via een netwerk van kleine grachten die aansluiten op de Rietgracht of Coupure. Het verzamelde water stroomde vroeger gravitair af naar de Schelde. Wegens de lage hoogteligging van het gebied lag de monding van de Coupure in de Schelde pas enkele kilometer verder, stroomafwaarts het centrum van Oudenaarde. Actueel wordt het overtollige water met een gemaal 'Bevere' in de Schelde gepompt ter hoogte van de gewestweg N60 Gent-Ronse.⁶

In de zone tussen de centrale Rietgracht of Coupure en de hoger gelegen kouters en in de zone tussen de Rietgracht en de Schelde is een sterke kwelstroming aanwezig. Op basis van de chemische samenstelling wordt zowel diepe als ondiepe basenrijke en kalkhoudende kwel onderscheiden. De diepe kwelstroming ontstaat na infiltratie van regenwater in de Steenkouter en Kloosterkouter, langdurig transport doorheen de watervoerende Kwartaire zandlagen en uittreding als carbonaatrijk grondwater in de zone tussen de Rietgracht en de dijken van de Bovenschelde. De ondiepe kwelstroming ontstaat na infiltratie van regenwater in de Steenkouter en Kloosterkouter, kortstondig transport doorheen de slecht doorlatende Kwartaire zandleemlagen en uittreding als sulfaatrijk en kalkhoudend grondwater in de zone tussen de steilrand langs de Meersstraat en de Rietgracht. Niettemin kampen delen van de Langemeersen al meerdere jaren met verdroging, onder meer door lage voorjaarspeilen.⁷

1.2.2. Cultuurhistorisch landschap

1.2.2.1. Ontginningsgeschiedenis

Stichting van het klooster

Omstreeks 1082 werd in Petegem al een klooster gesticht door Mathilde de Crespin (1047-?), ter nagedachtenis aan haar overleden echtgenoot Ingelbrecht III van Petegem (ca. 1035-?). De Sint-Martinuskerk, destijds de kerk van de Karolingische 'curtis' of het vronnhof van Petegem, deed aanvankelijk dienst als kloosterkerk. Reeds in 1083, na toelating van bisschop Radboud II van Noyon-Doornik, werd het klooster omgevormd tot een proosdij met kanunniken, gelegen binnen het burchtcomplex van Petegem.⁸ In het

---

⁵ Een derde waterloop, die historisch gezien wellicht ook deel uitmaakte van het gebied, is de Bruulbeek (2de categorie). Deze watert zuidwaarts af naar de Schelden, maar is momenteel westwaarts omgeleid.

⁶ Beyen en Meire 1999, p. 6.

⁷ Beyen en Meire 1999, De Rycke, De Knijf & Decler 2003, p. 68, 73 en 82, Van Braeckel, Cardon & D'Haeseleer 2009.

⁸ Berings 1986a, p. 272, met verwijzing naar de Ghellinck d'Elseghem Vaernewyck, 1894, Hoebeke, 1964 en Hoebeke, 1970.

tweede kwart van de 12de eeuw, vermoedelijk rond 1144, werd deze proosdij, waarbij ook een landbouwexploitatie wordt verondersteld, geschonken aan de benedictijnenabdij van Saint-Thierry du Mont d'Hor bij Reims en werden de kanunniken vervangen door monniken.⁹

In 1286 verkocht Arnold II van Cysoing (1215-?) de heerlijkheid Petegem aan de Vlaamse graaf Gwijde van Dampierre (ca. 1226-1305), die prompt de toestemming vroeg aan de paus om de parochiekerk van Petegem te mogen verplaatsen.¹⁰ Omstreeks 1290 werd vervolgens te oosten van het burchtcomplex, ter hoogte van de Muurstraat-Abdijstraat, een nieuw klooster gesticht door de Orde van Clarissen, een vrouwelijke tak van de vroeg-franciscaanse beweging. Deze vestiging werd overgebracht vanuit het West-Vlaamse Werken, waar vanaf 1287 al een clarissenklooster of zogenaamd klooster van Urbanisten (genoemd naar paus Urbanus IV).¹¹ Deze stichting wordt in verband gebracht met Isabella van Luxemburg (1247-1298), tweede echtgenote van Gwijde van Dampierre, die ondertussen de burchtsite van Petegem als grafelijk buitenverblijf, genaamd 'Bello loco' of 'Beaulieu', had laten herstellen. Voor deze kloosterstichting werd Isabella naar verluidt aangespoord door haar biechtvader, een zekere broeder Folkart Borluut.¹² Op het eind van 1293 werd het klooster in gebruik genomen en reeds in 1297 werd er een hospitaal ondergebracht voor de opvang van zieken. Isabella van Luxemburg werd na haar overlijden begraven onder het koor van de kloosterkapel.¹³

Bij de totstandkoming van het nieuwe domein, tussen 1286 en 1297, werden verschillende grafelijke en kerkelijke goederen in Petegem geruild, gekocht en geschonken en werd het klooster vrijgemaakt van tolrechten. Uit één van de transacties uit die tijd blijkt dat er een geheel van ongeveer 70 ha landbouwgrond, "*gisans es coutures de Petenghem*" werd toegevoegd. Berings (1985) toont aan dat dit geheel samenviel met de omvangrijke

---

⁹ Berings 1989, met verwijzing naar Warlop 1967 en Hoebeke 1976. De abdij van Saint-Thierry du Mont d'Hor werd aanvankelijk, omstreeks 500, als klooster gesticht en toegewijd aan Sint-Bartholomeus. Rond 974 evolueerde het tot een benedictijnenabdij en vanaf 1628 tot de afschaffing in 1778 als een Mauristenklooster. Het prestige van deze abdij was verbonden aan de kroningsceremonie van de Franse koningen in de kathedraal van Reims.

¹⁰ Berings 1989, p. 71. De nieuwe parochiekerk werd in 1291 opgetrokken, waarmee de dorpskern van Petegem zich noordoostwaarts verplaatste. Zie ook (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/28229>).

¹¹ Hoebeke 1964, p.117, Hoebeke 1976, p. 236-237, Berings 1985 p. 83 en Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Motte Vrouw Hille Wal [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/91320> (geraadpleegd op 3 oktober 2023). De Orde der Clarissen werd rond 1212 opgericht door Clara van Assisi (Clara Sciffi) (1194-1253) in San Damiano (Italië) met een eigen kloosterregel. Vóór 1263 volgen deze kloosters de regel van paus Innocentius IV die hij in 1247 aan Clara van Assisi oplegt. Deze regel, door Clara Sciffi zelf geschreven, wordt pas goedgekeurd in 1253. Zo ontstaat er een zeer complexe situatie. De ongeveer 130 kloosters, die na de dood van Clara haar leven navolgen, onderhouden ofwel de regel van Innocentius IV ofwel de oorspronkelijke regel van Clara van Assisi. Om aan deze juridische onduidelijkheid een einde te maken schrijft paus Urbanus IV in 1263 een nieuwe regel voor de Clarissen. Daarin schrappt hij de meest fundamentele pijlers van de clarissenspiritualiteit, namelijk het verbod op bezittingen buiten de omheining van het klooster en de '*curia pastoralis*' van de Clarissen door de minderbroeders. Dit brengt mee dat, niettegenstaande het aandringen van opeenvolgende pausen om de regel van Urbanus IV aan te nemen, heel wat clarissenkloosters de regel van Clara van Assisi toch blijven onderhouden. Dit leidt tot het bestaan van de twee verschillende orden van Clarissen. De zogenaamde Arme Klaren onderhouden de oorspronkelijke regel van Clara van Assisi en de zogenaamde Rijke Klaren, deze van paus Urbanus IV, die hen toelaat te leven van hun bezittingen. Deze eerste kloosters zijn in onze streken blijven bestaan tot aan de afschaffing van keizer Jozef II, einde 18de eeuw. Scepti 2018, p. 27 vermeldt dat de bekende Franse schrijver Victor Hugo (1802-1885) rond 1862 op retrospectieve wijze het klooster van de Rijke Klaren van Beaulieu citeert in zijn beroemde roman 'Les Misérables': "(...) *Et il y a à Peteghem en Flandre, à l'endroit même ou les rois mérovingiens avaient leur palais d'été, un couvent d'urbanistes, l'abbaye de Sainte-Claire en Beaulieu, que j'ai sauvé en 1793.*" Hugo bezocht de streek rond Oudenaarde in 1861 en baseerde deze passage mogelijk op basis van lokale informatie of reisgidsen.

¹² Ketele 1838, p. 12.

¹³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Abdij van Beaulieu [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/28191> (geraadpleegd op 3 oktober 2023).

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

'*Cloostercoutere*' (Kloosterkouter), gelegen tussen de Muurstraat, Meersstraat, Kortrijkstraat en het vroegere Kaaistraatje.¹⁴

De clarissenorde nam in 1331 de nabijgelegen proosdij van Petegem over.¹⁵ Guillelmus, aartsbisschop van Reims, gaf in 1332 zijn goedkeuring aan de verkoop van de proosdijgoederen, rechten en tienden door de abdij van Saint-Thierry du Mont d'Hor.¹⁶ Berings (1985) oppert dat bij deze transactie een *manerium* of hofstede werd toegevoegd, expliciet gesitueerd langs de Schelde, tussen het vroegere klooster bij de burcht en de rivier. Hij identificeert daarbij ook de zogenaamde '*Muercoutere*' (Muurkouter) als kernbezit van de proosdij.¹⁷ Heel waarschijnlijk verwart de auteur deze kouter met de '*Steencoutere*' (Steenkouter) die - omgerekend ongeveer 20 ha groot - aansloot op de Kloosterkouter en zich uitstreckte tussen de Muurstraat, de Kortrijkstraat en de huidige Kasteeldreef en dus ook tussen de oorspronkelijke en latere dorpskern van Petegem.¹⁸ Hiermee hoorde bij de kloostersite een groot en aaneensluitend kouterareaal van om en bij de 90 ha groot (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 4, 5a en 5b).

Naast de Kloosterkouter en vermoedelijk ook de Steenkouter, behoorde ook het meerskantgehucht Huiwede, groot 65 bunder, tot deze heerlijkheid.¹⁹ Dit gehucht bestond uit 14 tot 20 kleine hofstedes (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 13b). De oudste vermelding '*an duutweede*' dateert van 1411. De inwoners van dit gehucht waren keuterboeren die beschikten over een gemene weide, het '*t Ghemeente van Dhuweede*'. In de volksmond werd het gehucht '*d'Huivy*' of '*Duivie*' genoemd, een term die niet in de geschreven bronnen is terug te vinden.²⁰

Het klooster als grootgrondbezitter

Dankzij de steun van de Vlaamse graaf kon het klooster zich binnen het eerste decennium van haar bestaan een solide bezit en talrijke inkomsten verwerven over heel Vlaanderen. Deze rijkdom was evenwel in tegenstrijd met de clarissenregel. In 1292 gaf paus Nicolaas IV, waarschijnlijk dankzij de tussenkomst van Gwijde van Dampierre, het klooster van Beaulieu de toelating alle roerende en onroerende goederen in eigendom te bewaren, uitgezonderd de leengoederen. De pauselijke bul was het begin van een eeuwenlange begunstiging van de zogenaamde 'Abdij van Beaulieu', waaronder een volledige vrijstelling van elke geldelijke lasten of tiendebetaling (1296) en de toelating om drie maal per week vlees te eten (1516). Het klooster doorstond zonder problemen de moeilijke 14de eeuw. In 1318 kocht ze zelfs de tiende van Werken van de door oorlog noodlijdende benedictijnenabdij van Ename.²¹

¹⁴ Berings 1986a p. 274 met verwijzing naar de Reiffenberg, 1844, p. 234-236, de Ghellinck d'Elseghem Vaernewyck, 1894, p. 25-29, RA Ronse, Fonds Beaulieu Petegem, 66, f° 2r° en RA Ronse, Oud gemeentearchief Petegem, 367 en 368.

¹⁵ De monniken kregen omstreeks 1332 onderdak in een meer noordelijk gelegen hoeve langs de Eekhoutstraat, een voormalig grafelijk riddergoed dat al in 1290 door Gwijde van Dampierre geschonken was aan de abdij van Saint-Thierry bij Reims; Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Proosdijhoeve [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/28203> (geraadpleegd op 3 oktober 2023).

¹⁶ Algemeen RA Brussel, 170 met uitzondering van de tiende van Tiegem en de patronaatsrechten op de kerk van Tiegem.

¹⁷ Berings 1986a, p. 272 en Berings 1989, p. 66-70 met verwijzing naar Warlop, 1967.

¹⁸ De Muurkouter, die zich uitstreckte tussen de hofstede en de vroegere muur van het klooster, is bij benadering slechts 8 tot 10 ha groot. Nog verder noordwaarts, voorbij de Kortrijkstraat, situeerde zich nog de grote Molenkouter, ongeveer 15 ha groot. In het vaststellingsdossier van de ankerplaats 'Scheldemeersen tussen Bevere, Petegem en Melden en kouter van Petegem' (APO004) uit 2011 is de Steenkouter op basis van deze informatie, en wellicht ook verkeerdelijk, als de Muurkouter geïdentificeerd. Voor deze nieuwe hypothese kunnen ook bodemkundige argumenten naar voor geschoven worden. De bodemgesteldheid van de Steenkouter en de Kloosterkouter (grootse deel ten noorden van de kouterslag) vertoont een droger en landbouwkundig hoogwaardiger zandleemprofiel en is beduidend beter dan dat van de Muurkouter dat ook nog droog is, maar een lichter zandleemprofiel kent.

¹⁹ RA Gent, Oud archief gemeente Petegem, 372.

²⁰ Taelman 2020, p. 1415-1416, met verwijzing naar Hoebeke 1986.

²¹ De Groote, Eryvynck & Van Neer 1993, p. 336 met verwijzing naar Agneessens 1967 en Hoebeke, 1964.

In 1452 verwierf hertog Filips de Goede (1396-1467) de heerlijkheid van Petegem, die nog aan het oud kasteel verbonden was, af en sindsdien behoorde deze toe aan lokale landsheren. De heerlijkheid strekte zich uit over delen van Petegem, Otegem, Elsegem, Kaster, Tiegem, Waarmaarde en nog andere parochies.²² De kloostersite van Beaulieu was evenwel de grootste grondbezitter in Petegem (172,67 ha grond in 1572) en bezat twee pachthoeves. De eerste pachthoeve exploiteerde de gronden die graaf Gwijde van Dampierre geschonken had (ruim 115 ha), de tweede de gronden die afkomstig waren van de voormalige proosdij (ongeveer 35 ha). Het klooster bezat verder nog een aantal losse akkers, her en der verspreid in Petegem, onder meer nabij Huiwede. Bijna alle gronden werden verpacht. Slechts 14,5 bunder werd rechtstreeks geëxploiteerd en omvatte het 'beluyck' van het klooster (4,5 ha) en 10 ha hakhoutbos in het Bouvelobos.²³ De pachthoeve van het klooster in de wijk Huiweede werd in 1572 verpacht aan Pieter van der Cruucen en beschikte toen over 71,5 ha akkerland en 46,61 ha weiland.²⁴ Verder pachtte Van der Cruucen nog twee vijvers van het klooster (samen 1,78 ha), waarvoor hij de clarissenzusters jaarlijks 500 karpers leverde.²⁵ Het tweede pachtgoed van het klooster was het aloude Proosdijgoed, dat beschikte over 33 ha landbouwgrond waarvan 5,36 ha in het dorp Moregem lag.²⁶

Een beschrijving van de Kloosterkouter uit 1516, gebaseerd op metingen van 1483, verdeelde deze kouter in drie 'drichten', in huidige maten ongeveer 26 ha, 23 ha en 21 ha groot. Deze driedeling houdt ongetwijfeld verband met het drieslagstelsel. Elk jaar werd een deel van de kouter bezaaid met wintergraan, een tweede deel met zomergraan en een derde deel bleef het hele jaar braak liggen om te rusten. Zo werd uitputting van de bodem voorkomen.²⁷ In 1648 had de Kloosterkouter een oppervlakte van 47 bunder en 25 roeden (ca. 67 ha).²⁸ De Steenkouter had in dat jaar een oppervlakte van 11 bunder 1 vierendeel en 47 roeden (ca. 16 ha).²⁹ De meest geteelde gewassen in Petegem waren tarwe, rogge, masteluin (een mengeling van tarwe en rogge) en 'schokkeljoen' (wintergerst). Daarnaast werden ook haver, erwten en bonen geteeld. Dit kan worden opgemaakt uit de opbrengst van het recht van de landschoof, een belasting in natura (10%), die elk jaar door de heer van Petegem op de landbouwgrond geheven werd. De opbrengst van de landschoof werd opgeslagen in de landschoofschuur die op het *Casteelhof* stond.³⁰ Ook het klooster van Beaulieu had inkomsten in natura. In 1698 bedroegen deze inkomsten 150 zakken tarwe, masteluin en rogge, 50 zakken 'schokkeljoen', 30 zakken bonen, 15 zakken erwten en 40 zakken haver.³¹ Uiterlijk in de 15de eeuw (maar wellicht al eerder) werd het drieslagstelsel op de kouters van Petegem vervangen door meer complexe systemen van vruchtwisseling. De braak werd geleidelijk aan geëlimineerd en vervangen door tussenteelten zoals klaver en andere voedergewassen.

In de vroege middeleeuwen bestonden de laagstgelegen delen van de Scheldevallei nog uit broekbossen en rietmoerassen, die uiterlijk in de 12de eeuw, maar wellicht al eerder, werden ontgonnen. Uit het landboek van Petegem (1648) blijkt dat er in het gebied zowel

---

²² Castelain 2003, p. 88.

²³ RA Gent Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 6, f° 19 v°.

²⁴ Castelain 2003, p. 103-104.

²⁵ Castelain 2003, p. 114, voetnoot 85.

²⁶ Castelain 2003, p. 105.

²⁷ Berings 1989, 70. Voor meer informatie over het drieslagstelsel in de regio Oudenaarde, zie Thoen 1988

²⁸ "Item den Cloostercautere oost mijn heere van Ladeuse ende de weduwe ende hoors Anthonis van Coeye, zuyt de meesch ende den voetwech achter de Huweeden, west de Muerstrate, noort den herwech, mijn heere van Ladeuse ende tselve clooster met tHaumes groot int gheheel 47 buyndere 25 roeden taxable als de beste landen maer mids bij diversche pachters ghebruyckt wort tot 37 buynders en wort bij Mevrouw maer ghebruyct 10 buyndere 35 roeden". RA Gent, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 6, f° 23.

²⁹ "Item den Steencautere oost de Muerstrate, zuyt den Maertwech, west de dreve van tcasteel, noort den Herwech". RA Gent, Gemeente Petegem, Oud Archief, 6. De Muurkouter had slechts een oppervlakte van 7 bunder (ca. 10 ha) en hoorde bij het nederhof van het kasteel.

³⁰ *Verkoopinge van de vruchten geprovenieert van den landtschoof berustende in de landtschoof schuere staende op het Casteelhof (...)*, 10 nov. 1781, RA GENT, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 263

³¹ RA Gent, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 160.

'meerschen' (hooiweiden) als 'weeden' (grasweiden) lagen.³² Men mag aannemen dat dit reeds het geval was in de volle middeleeuwen. Ten westen van 't *Ghemeente van de Huweede*' lag de 'Vuelensweede'. Deze weide, die rondom met grachten omgeven was, werd rechtstreeks door het klooster van Beaulieu geëxploiteerd.³³ Ten oosten van de kloostersite en ten zuiden van het gehucht Huiweede lagen drie graslanden die respectievelijk 'Donct', 'Boochstake' en 'Spijckere' genoemd werden.³⁴ Deze grasweiden, die rondom met grachten omgeven waren, reikten in het zuiden en oosten tot aan de Schelde. In het landboek worden ze 'mestweeden' genoemd. Allicht dienden ze om vee vet te mesten. Ze hadden een gezamenlijke oppervlakte van 14 bunders, 1 vierendeel en 30 roeden (ca. 20,5 ha).³⁵ In de omgeving van het klooster van Beaulieu lagen nog drie andere graslanden, namelijk de 'Servautersweede', de 'Casteelweede' en de 'Peirdewee'.³⁶ Aan deze graslanden paalden enkele kleinere meersen of hooiweiden.³⁷ Ten oosten van deze weiden lagen enkele grote, min of meer blokvormige percelen. De grootste percelen waren de 'Bruels' (later ook 'nederbruls' en 'middelbruls') en de 'Hogen Bulck' (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 12). In 1572 hadden deze percelen een oppervlakte van 20 ha. Ze behoorden toe aan de Koninklijke Majesteit en werden verpacht aan een veeboer, Jan Baert, wiens boerderij in de wijk 'Ten Oedriesche' lag.³⁸ Verder oostwaarts lagen de 'Langemeerschen'. De percelen in dit gebied behoorden toe aan verschillende eigenaars en werden beheerd als hooiweide.³⁹ Nog verder naar het oosten lagen de meersen van Bevere, met onder meer de 'Eyghi-Meerschen', aansluitend bij het 'Bleekerskouterken' (Bleekerskouter) (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 8). De grens tussen Petegem en Bevere werd gevormd door de Beerbeek (ook 'Beirbeek' of 'Bierbeek' genaamd).

Bloei en verval van het kloosterdomein

Het klooster van Beaulieu, dat dus zonder problemen de moeilijke 14de eeuw had doorstaan, ontwikkelde zich steeds verder tot een van de rijkste geestelijke instellingen

---

³² Een grasweide is een grasland dat niet gehooid maar uitsluitend beweid wordt. Een hooiweide is een grasland dat na de eerste of tweede snede beweid wordt.

³³ "Item wort bij mevr. ghebruyckt als voren de Vuelensweede ommegracht, oost tghemeente van dHuweede, zuyt ende west tnaervolghende, noort den clooster Nedervijvere, groot seven vierendelen 44 roeden (...)" . RA Gent, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 6, f° 19 v°.

³⁴ De Donct in Petegem mag niet verward worden met de gelijknamige Donct in Bevere, die een gemene weide was.

³⁵ "Item noch dry mestweeden de Donct, Boochstake ende Spijckere deen an dander ommegracht, oost Servautersweede ende de Hemelstrate, zuyt ende west de Schelde, noort de Schelde ende de Veulensweede tsaemen 14 buynders een vierendeel 30 roeden (...)" . RA Gent, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 6, f° 20.

³⁶ "Item Servauters weede ommegracht commende teghen tveir oost het Hemelstraetken ende Casteelweede, zuyt de Schelde, west ende noort de Donct groot vijf buynder 1 vierendeel 33 roeden (...). Item den Heuvele oost tnaervolghende, zuyt de Casteelweede, west het Hemelstraetken, noort dHuweede, groot 4 buyndere (...)" . RA Gent, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 6, f° 20. "Item den Nedersten Vijvere, oost d'Huweede, zuyt de Peirdewee, west de Schelde, noort het cloostere, tauxable als de beste landen (...). Item den uppersten vijvere, oost de dreve, zuyt ende west het cloostere, noort de cappelaenen plecke, tauxable als tbest lant" . RA Gent, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 6, f° 22.

³⁷ "Item noch 2 meesschen oost ende zuyt den aermen van Peteghem, item de Casteelweede oock zuyt, west tvoorgaende ende dHuweede, noort den Meeschlos, groot seven vierendelen 10 roeden (...). Item Coppen Neven weedeken ommegracht, oost de 18°, zuyt tnaervolghende, west den aermen van Peteghem, noort den Meeschlos, groot 3 vierendelen 53 roeden (...). Item noch een meesch ghenaeemt de Ses Vierendeelen, oost het naervolghende, zuyt de Schelde, west den aermen van Peteghem, noort tvoorgaende, groot 6 vierendelen (...). Item noch een meesch ghenaeemt de 18°, oost de douagiere van mijn heere van Markette ofte Kerssel(are) zuyt de Schelde, west de voorgaende ende Coppen Neven weedeken, noort den Meeslos, groot een buynder 50 roeden (...)" . RA Gent, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 6, f° 20 v°-21 r°.

³⁸ Castelain 2003, 105.

³⁹ "Item wort by mevr. ghebruyckt eene meesch toecomende de douagiere van mijn heere van Kesselaere ofte Markette liggende in de Langhe Meesschen, oost tnaervolghende, zuyt de Schelde, west de voorgaende partye, noort den Meeschlos, groot 2 vierendelen" . RA Gent, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 6, f° 21. "Item noch een meesch toebehoorende den cloostere wanof 3 vierendelen commen bij coope van dheer Gabriel van Heede, oost Blocx buynder, zuyt de Schelde, west de douagiere van mijn heere van Markette, noort den Meeschlos, groot 2 buynders 2 vierendelen (...). Item noch een meesch in de Langhe Meesschen, oost den aermen van Audenaerde, zuyt de Schelde, west de weduwe Franciscus de Pickere, noort Cloostercautere, groot 3 als vijf buynderen (...)" . RA Gent, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 6, f° 21 v°.

van Vlaanderen in de 15de en de 16de eeuw. Zo kon in 1464 bijvoorbeeld de helft van het tolrecht van de stad Oudenaarde verworven worden. Meer dan vijftig dorpen waren schatplichtig aan het klooster van Beaulieu dat rechtstreeks onder het gezag van de paus stond. Het bezat tevens een eigen *scriptorium* en een rijke bibliotheek.⁴⁰ Het klooster had heel wat eigendommen en de zogenaamde abdissen werden steevast gerekruteerd uit de adel.⁴¹ In 1503 wordt het klooster hervormd waarna het verschillende reconstructies onderging in 1525. In de tweede helft van de 16de eeuw kende ze, na plunderingen in 1566 en 1572, onder meer door Geuzen en Oudenaardse Calvinisten, een periode van verval.⁴² De 17de eeuw werd opnieuw een bloeiperiode voor het klooster van Beaulieu, waarbij verschillende filialen werden gesticht, onder meer in Rijsel (1628) en in Valenciennes (1653).⁴³

De oudst gekende voorstelling van de kloostersite is deze opgenomen in het Album de Croÿ over de Schelde van ca. 1608-1609 (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 1a en 1b). Deze voorstelling geeft beeld van het klooster voor dit grondig verbouwd en heringericht werd. Opvallend hierbij is de losse structuur met een vijftiental gebouwen binnen een rechthoekige omheining met een brede opening naar de Schelde toe, mogelijk een laad- en losplaats aan de Schelde.⁴⁴ Ook de manuscriptkaart van de Kasselrij Oudenaarde uit 1669 toont een rijkelijk gebouwenbestand ter hoogte van de kloostersite maar is moeilijk te interpreteren (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 2).

Rond het klooster moeten zeker in de 16de eeuw, maar allicht ook al vroeger, visvijvers hebben gelegen. Op een militaire kaart uit 1694 zijn drie opgestuwde vijvers te zien ten noorden van de kloostersite (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 3). Een meer nauwkeurige afbeelding van de kloostersite en haar omgeving is te zien op een niet-gedateerde en meermaals gekopieerde figuratieve kaart van voor 1648 (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeeldingen 4, 5a en 5b). Daarop is de kloostersite aan de noordoostelijke zijde afgeboord door de zogenaamde 'Cloostervijvers' (Kloostervijvers), vermoedelijk gevoed door de 'Bruelbeke' (Bruulbeek).⁴⁵ In een document van 1667, opgemaakt in een periode van oorlogstroebelen, wordt het klooster als volgt beschreven: "*binnen het beluyk, geheel den hof is een vrye platse, den uppersten vyvere abouterende oost de drefve loppende naer de kercke, suijt ende west dit clooster ende noort de cappelaene-plecke compterende oock dit convent, den nedersten vyvere beghinnende van de dreefve soo aen int clooster gaet tot achter de schuere, daelende tot by de Schelde groot in waetere (...) abouterende nort de muerstraete ende tghemeente vande huweede, suijt onze veulensweede west ter Scheldewaert ende noort den cloosterlochtinck ende de voorn drefve*".⁴⁶

Voortgaande op de (gekopieerde) 16de tot 18de-eeuwse iconografie, rekeningboeken en boedelbeschrijvingen blijkt de toen grotendeels ommuurde kloostersite een uitgebreid gebouwenbestand te hebben gehad. Dit bestond onder meer uit een noviciaat met keukens, refters en slaapzalen, een kapittelzaal, een pandgang, een kloosterkapel met beiaardtoren, een sacristie, een poortgebouw, een kapelaanshuis, een gastenkwartier, aanhorigheden en dienstgebouwen, een washuis, één of meerdere bakhuizen, een brouwerij met moutast, een rosmolen, waarschijnlijk een duiventoren en meerdere

---

⁴⁰ De Groote, Eryvnc & Van Neer 1993, p. 336 met verwijzing naar Hoebeke, 1964 en Planquaert 1948.

⁴¹ Vandenhende 2016, p. 7.

⁴² De Groote, Eryvnc & Van Neer 1993, p. 336 met verwijzing naar Planquaert 1948. Tijdens deze troebelen verblijven de clarissenzusters in hun refugehuis in Oudenaarde, zie ook Carton 2010, p. 36 en 118.

⁴³ De Groote, Eryvnc & Van Neer 1993, p. 336 met verwijzing naar Agneessens 1967 en Hoebeke, 1964.

⁴⁴ Het clarissenklooster van Gentbrugge, afgebeeld op een panorama uit 1534, toont een vergelijkbare losse structuur binnen een ommuring, schriftelijke mededeling K. De Groote.

⁴⁵ De oorspronkelijke Bruulbeek, die momenteel westwaarts is omgeleid, is ter hoogte van de kloostersite niet meer herkenbaar.

⁴⁶ SA Oudenaarde, Kloosters te Oudenaarde 684/22, Petegem-Beaulieu, 58, f° 1, aangehaald in Cassiman 2022, p. 11.

kelders, schuren en stallen.⁴⁷ Onder de stallen waren er zowel paardenstallen, koeienstallen, kalverstallen als varkensstallen. Grote delen van het binnenerf waren gekasseid. Zowel binnen als buiten de ommuring lagen tuinen, waarschijnlijk een combinatie van nutstuinen en siertuinen. Naast de reeds vermelde visvijvers was het klooster ook omgeven door graslanden, sommige daarvan ook beplant met fruitbomen en dus gebruikt als boomgaarden.

Het klooster van Beaulieu bezat ook een eigen laad- en losplaats aan de Schelde, waar goederen geladen en gelost konden worden. Zelfs tot in de 19de eeuw werd een "*kaye ofte rivage langst de Schelde*" beschreven.⁴⁸ Uit een straatschouwing van 14 juli 1741 blijkt dat de trekweg langs de Schelde eindigde aan de muur van de kloostersite, die tot in de Schelde reikte. Omstreeks 1750 werd het kloostercomplex naar verluidt nog gerestaureerd en werden enkele gebouwen vernieuwd. Op een anoniem en niet-gedateerd 18de-eeuws schilderij en een kopieerde versie ervan (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 6 en 7) zijn de actueel nog bewaarde gebouwen, waaronder het poortgebouw, het kapelaanshuis en het gastenkwartier met huis zogenaamd 'Den Uil' te herkennen.

Op de '*Meulecautere*' bevond zich langs de noordzijde van de Kortrijkstraat ook de Nedermolen of Kasteelmolen, een houten staakmolen, die voor 1515 gebouwd werd en in het bezit was van de opeenvolgende heren van Petegem (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 4 en 5a). Hij werd vermoedelijk voor het midden van de 18de eeuw verplaatst naar de overzijde van de weg, op de Steenkouter of zogenaamde '*Nieuwen Molen Cauter*' (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeeldingen 9, 11, 13, 14 en 16). Ter hoogte van de Kortrijkstraat bevond zich, recht tegenover de '*Vierschaere*' of schepenbank met '*pelerijn*' of schandpaal en het '*Schuttershoff St Sebastiaen*', een driehoekige schuttersweide van de lokale handbooggilde (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 4 en 5a). Op de Villaretkaart uit 1745-1748 is ter hoogte van de Steenkouter nog een opvallend detail te zien. Daar worden op de hoekpunten van deze kouter met de '*Moulin de Peteghem*', ten noorden van de '*Abbaye de Peteghem F.O.S.F.*' '*chappelles*' voorgesteld, vermoedelijk stenen statie- of kruiswegkapellen, voorgesteld door kruisen in rode inkt (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 9a en 9b).

Waterhuishouding en graslandbeheer in de Scheldemeersen

De Scheldemeersen in Petegem en Bevere werden in de 17de tot 19de eeuw ingeschakeld in het militair inundatiesysteem van de stad Oudenaarde. Nadat de Fransen Oudenaarde in 1667 veroverd hadden, ontwierp de bekende ingenieur Sébastien le Prestre de Vauban (1633-1707) een sluizensysteem waarmee de omgeving van de stad binnen de kortste keren bijna volledig onder water gezet kon worden.⁴⁹ Na de aftocht van de Fransen bleef dit sluizensysteem verder in gebruik. Door de inundatiesluis op de Schelde in Oudenaarde te sluiten, kon de gouverneur van de stad het water van de Bovenschelde opstuwen. Het water stroomde dan via de hoofdgracht van de fortificaties en de Hazegatsluis naar de meersen van Bevere en vervolgens naar de meersen van Petegem en Elsegem. De afwatering van de Scheldemeersen geschiedde in omgekeerde richting.⁵⁰ Tussen 1665 en 1714 werden de Scheldemeersen van Petegem en Bevere herhaaldelijk onder water gezet, met name tijdens de Devolutieoorlog (1667-1668), de Hollandse Oorlog (1672-1678), de Negenjarige Oorlog (1688-1697) en de Spaanse Successieoorlog (1700-1714). Door de frequente militaire inundaties werden de laag gelegen meersen zeer nat. De goede grassen werden verdrongen door biezen en zeggen, die men alleen maar kon gebruiken als strooisel

⁴⁷ SA Oudenaarde, Kloosters te Oudenaarde 684/22, Petegem-Beaulieu, 20, 21, 26, 59 en 67, aangehaald in Cassiman 2022, p. 20 en 175-176.

⁴⁸ SA Oudenaarde, Archief Pycke, 87, 24, aangehaald in Cassiman 2022, p. 23.

⁴⁹ Tack e.a. 2021, deel 2, p. 265.

⁵⁰ RA Gent, Gemeente Bevere, Oud Archief, 265 en 266.

in de stal of als bindrijs.⁵¹ De hoger gelegen meersen bleven wel bruikbaar als gras- of hooiweide.⁵²

In de 18de eeuw nam de frequentie van de militaire inundaties af. Tussen 1715 en 1792 vond er voor zover bekend slechts één militaire inundatie plaats, namelijk tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog (1744-1748). Toch werd de situatie er aanvankelijk niet beter op. De inundatiesluizen in Oudenaarde werden namelijk slecht onderhouden, waardoor het water van de Schelde soms ongehinderd in de meersen stroomde. In de maanden mei, juni en juli 1721 stonden de Scheldemeersen volledig onder water. De overstromde oppervlakte bedroeg ruim 94 bunder. Het water reikte tot aan het gehucht Huweede.⁵³ In 1722 en 1724 deden zich opnieuw zomerse overstromingen voor.⁵⁴ De baljuw, burgemeester en schepenen van Bevere schreven deze overstromingen toe aan de slechte werking van de inundatiesluizen.⁵⁵ Zomerse overstromingen waren zeer schadelijk. Als ze zich voordeden voor de eerste snede, werd het hooigras bedorven. Als ze zich voordeden na de eerste snede, brachten ze schade toe aan het nagras. De afwatering van de Scheldemeersen werd daarenboven bemoeilijkt doordat de stadsgracht van Oudenaarde grotendeels dichtgeslibd was. In 1735 deden de baljuw, burgemeester en schepenen van Bevere hun beklag bij de kasselrij Oudenaarde over het feit dat de stadsgracht tussen de Meerspoort en de Einespoort "*soodaenigh is vervuyt dat de mersschen van 's vertoonders prochie ter nauwer noot en connen bloodt getrocken ende van 't waeter ontlast worden*".⁵⁶ In 1746 liet de kasselrij Oudenaarde een nieuwe gracht graven "*in ende langhst de veste der stadt Audenaerde tot het sueren [afvoeren] der waeteren van de meersschen van tvoorseyde Bevere ende de gonne van Peteghem*". Twaalf jaar later was deze gracht echter grotendeels dichtgeslibd, waardoor de afwatering van de meersen onmogelijk werd. Om dit probleem op te lossen, stelde de gemeente Bevere voor een nieuw afwateringskanaal te graven in de dichtgeslibde stadsvesten om het water van de meersen langs het noorden (dus om de stad heen) naar de Eindries af te voeren. Hiervoor moesten twee nieuwe sluisen en twee nieuwe bruggen gebouwd worden.⁵⁷ Het nieuwe afwateringskanaal werd uiterlijk

---

⁵¹ "(...) ende daarvan niet en comt als grove saggan ende glis alleenlijck dienende tot stroysel van den beesten ende het maecken van banden mits dat de voorn. meersschen doorgaens int somer saisoen van teytdt tot teyt int waeter ofte door het lanckduerig waeter met een pelse staen ende bevonden worden (...)", RA Gent, Gemeente Bevere (Oud Archief), 349.

⁵² In 1678 liet het leger 7000 paarden weiden in de Scheldemeersen van Bevere. De inwoners van Bevere konden toen geen gebruik maken van hun meersen. RA Gent, Gemeente Bevere (Oud Archief), 359.

⁵³ RA Gent, Gemeente Petegem bij Oudenaarde, Oud Archief, 13 (*Declaratie van de schaede ghebeurt aen de Schelde meerschen binnen de prochie van Peteghem bij Audenaerde door den overvloed der waeteren gheduerende den jaere seventhien hondert eenentwintich*).

⁵⁴ "*Burghemeestre ende schepenen der prochie van Peteghem bij Audenaerde gheven bij desen te kennen, dat ontrent een derde van de generaele breedte der selver prochie bestaet in de Scheldemeirsschen (...) dat de selve hebben overwaetert gheweest ghedurende de maenden meye, juny ende july van den voorleden jaere 1722, waer doore aen de selve meersschen groote schaede is ghebeurt (...)*", RA Gent, Gemeente Petegem bij Oudenaarde, Oud Archief, 13.

⁵⁵ "(...) ende ghelijck op den eenentwinteghsten juny seventhien hondert vierentwintegh is ghebleken tot soo verre dat op hun anlachte ende van de ghebruyckers der selver meersschen Sijn Excellentie den generael ende gouverneur Chanclos ghedient heeft gheweest de vesten van de stadt Audenaerde drooghe te doen trecken om het waeter van de selve meersschen te sueren ende ghemerckt de veste ghewaertert wordende de ghemelde Beversche meersschen verdryncken door dien het waeter vuyt de vesten op de meersschen is suerende door de sluyse ofte schof aen het steene peert an de Beverpoorte van Audenaerde mits t'selve schof teenemael is gedevaliseert ende gheruyneert ende dat ondertusschen deselve sluyse ofte schof niet en wordt ghemaect soo ist dat die voorseyde meersschen geenssints quotisereleyck en sijn in den vuytsenden van Sijn Majesteyts subsidien (...)", RA Gent, Gemeente Bevere (Oud Archief), 268.

⁵⁶ RA Gent, Gemeente Bevere (Oud Archief), 345.

⁵⁷ "(...) ende vervolghens moeten de selve meersschen sijn ende blijven een waer moras sonder hope van die oyt tot culture te connen brenghen ten sij daerin voorsien wort twelcke ten uijttersten conveniert te ghebeuren ende niet anders en can g'effectueert worden als met het maecken van eenen nieuwen bequaemen gracht te beghinnen van aen het gheruineert steene peirdt aldaer maeckende eene bequaeme sluijse al door de oude vervuilde veste door de Audenaertsche calseijde alwaer moet ghemaect worden eene ghemetste brugghen ende een tweede commende an den Eyndries ende soo voorts delvende langhst het Bleeckerijvestien van den selven Eijndries tot in de voornomde Nederschelde alwaer oock moet ghemaect worden eene bequaeme sluyse ende buyse beth de twee voeten breeder als de gonne van het jeghenwordigh Haesegat, door welcke voorseyde gracht de ghemelde meersschen van Bevere ende Peteghem seer facileyck hun van de selve waeteren connen ontlasten ende niet alleene de selve twee prochien maer selfs sauden alle de meerschen van Audenaerde tot

in 1776 voltooid. De kasselrij Oudenaarde liet het elk jaar ruimen om te verhinderen dat het zou dichtslibben.⁵⁸ Vanaf 1776 nam de frequentie van de zomerse overstromingen sterk af. Het militaire inundatiesysteem van Oudenaarde bleef in gebruik tot in de Hollandse Tijd (1814-1830).

In functie van de waterhuishouding in de Scheldemeersen liet de kasselrij Oudenaarde omstreeks 1779 een regelbare schuif bouwen in de lage meersen van Petegem om het water van de meersen van Elsegem te kunnen afvoeren. Het onderhoud van deze schuif kwam ten laste van de gemeente Elsegem.⁵⁹ De belangrijkste sloot of '*maîtresse rigole*' in de Scheldemeersen was de thans nog bestaande Rietgracht of Coupure.⁶⁰ De term Rietgracht, ook 'Rijtgracht' of Coupure verwijst naar een leigracht; een gegraven waterloop of een gekanaliseerde beek. De Rietgracht reikte vóór 1884 van aan het gehucht Huiwede tot aan de fortificaties van Oudenaarde. Omstreeks 1884 werd de Rietgracht in westelijke richting verlengd tot aan de Scheldemeander bij het voormalige klooster van Beaulieu (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeeldingen 11, 14, 15, 16, 18a en 19). De Rietgracht wordt reeds vermeld in het landboek van Petegem van 1648.⁶¹ De kans is groot dat deze leigracht al in de late middeleeuwen bestond. De Rietgracht valt deels samen met de Beerbeek, die de grens vormt tussen de gemeenten Petegem en Bevere.

De Scheldemeersen waren voorzien van een netwerk van sloten en greppels dat in verbinding stond met de Rietgracht en waarvan het peil geregeld kon worden door een of meerdere schuiven. Deze sloten en greppels dienden niet alleen voor de afwatering van de graslanden in het zomerhalfjaar maar ook voor de bevoeiing ervan in het winterhalfjaar. Tot het eind van de 17de eeuw moesten de waterlopen in de meersen in principe geruimd worden door de aangelande eigenaars. In de loop van de 18de eeuw werd de controle op de jaarlijkse ruiming van de sloten opgevoerd. Op 6 oktober 1740 vaardigde de centrale overheid een reglement uit voor het beheer van de Bovenschelde, teneinde overstromingen te voorkomen.⁶² Het gebrekkige onderhoud van sloten en greppels was er mede de oorzaak van dat het water in het voorjaar te lang op de meersen bleef staan. De lokale besturen moesten alle treksloten of '*maîtresses rigoles*' schoonmaken en uitdiepen tot op de oorspronkelijke diepte. Tevens moesten ze de schuiven van de treksloten herstellen.⁶³ De sloten die op de treksloten uitkwamen, moesten worden schoongemaakt en uitgediept door de aangelande eigenaars en pachters. De lokale besturen moesten toezien op de bediening van de schuiven in de dijken. Als een schuif of sloot in slechte staat was, moesten ze de eigenaar of pachter onmiddellijk gelasten de nodige herstelwerkzaamheden uit te voeren. Het reglement bevatten nog diverse andere bepalingen, onder meer een verbod op het aanbrengen van visnetten in de waterlopen, een verbod op het aanplanten van bomen op de dijken en de verplichting om loopbruggen voor de boottrekkers te bouwen op de plaatsen waar de sloten en waterlopen uitmondten in de Schelde.

Tijdens het ancien régime organiseerden de schepenen van Petegem elk jaar een openbare hooigrasverkoop waarop het hooigras van de Koninklijke Majesteit (de gronden van de

---

Doornyck toe al door de vorsejde te maecken gracht hun van het hoogste waeter connen ontlasten (...), RA Gent, Gemeente Bevere (Oud Archief), 347.

⁵⁸ *Lijste der wercklieden de welcke op dhorders van d'edele heeren hooghpointers der huwer ende neder casselreij van Audenaerde door Pieter Anthone Dries tot Bevere gheemployeert zijn gheworden tot het ruijmen ende quijsschen van de riote loopende door de Binne Veste der stadt Audenaerde tot het afsoueren der waeteren van de meersschen der prochie van Peteghem ende Bevere ten jaere 1778* (RA Gent, Kasselrij Oudenaarde, 900).

⁵⁹ *"Binnen de prochie van Petegem is er in de leege meersschen eene sluyse die door de casselrijen gemaekt geweest is tot principale ontlastingen van de meersschen van Elsegem tot laste van welcke prochie dese sluyse is gebleven"*. RA Gent, Kasselrij Oudenaarde, 342, Inspectieverslag 1779.

⁶⁰ Een treksloot is een sloot die het water van de winterse overstromingen uit de meersen 'trekt' en afvoert naar de rivier. Een treksloot kan echter ook in omgekeerde richting functioneren: in dat geval 'trekt' ze het water uit de rivier naar de meersen om deze te bevoeien.

⁶¹ RA Gent, Gemeente Petegem (oud archief), 6, f° 223, f° 236.

⁶² *Placcaert van Vlaenderen 1763*, 713.

⁶³ De burgemeester en de schepenen van de heerlijkheid Bevere lieten dit reeds eerder doen, uit eigen beweging. Zie bijvoorbeeld RA Gent, Gemeente Bevere, Oud Archief, 337 (openbare aanbesteding voor het ruimen van de beken en waterlopen in Bevere, 1731).

heerlijkheid die toebehoorden aan de vorst, als heer van Petegem) en de armen van Petegem (de gemene gronden in het gebied) te koop werd aangeboden. De hooigrasverkopingen hadden gewoonlijk plaats in de tweede helft van juli, of uitzonderlijk in augustus. Het nagras of de toemaat werd afzonderlijk verkocht in september. Zo werd op 10 september 1781 een openbare verkoping gehouden van de '*naergerssing*en ofte *toemaet*' in Petegem. De verkoopvoorwaarden bepaalden dat de kopers het nagras moesten laten beweiden. Maaien was niet toegestaan. Wie het hooigras toch maaide, moest een schadevergoeding betalen aan de eigenaar.⁶⁴

Ook het klooster van Beaulieu hield elk jaar een openbare hooigrasverkoping. In 1783 bezat het klooster negen hooilandpercelen (meersen) in Petegem.⁶⁵ In 1784 bracht de openbare verkoop van het hooigras van het domein in Petegem 4.134 gulden en 10 stuiver op, een aanzienlijk bedrag voor die tijd (het dagloon van een geschoold ambachtsman bedroeg toen ongeveer 1 gulden).⁶⁶ Op 10 september 1784 vond nog een openbare verkoop van toemaat plaats.⁶⁷

Vanaf 1778 paste de kasselrij Oudenaarde artificiële graslandbevloeiing toe in de vallei van de Bovenschelde. De sluizen in Oudenaarde werden tijdens het winterhalfjaar periodiek gesloten om de '*hoge meersen*' stroomopwaarts van de stad kunstmatig te inunderen. Door de artificiële inundaties nam de productiviteit van de meersen aanzienlijk toe. Verschillende eigenaars van meersen vormden hun meersen om tot echte vloeiveiden, die voorzien waren van parallelle irrigatiegreppels. In de Franse Tijd (1794-1814) raakten de artificiële inundaties in onbruik. Na de val van Napoleon deden de eigenaars van de '*hoge meersen*' nog een laatste poging om de artificiële inundaties te hervatten. Het bleef echter bij een eenmalig experiment.⁶⁸

In zijn boek '*Hints regarding the agricultural state of the Netherlands compared with that of Great Britain*', gepubliceerd in 1815, beschrijft de Britse politicus en landbouwkundige sir John Sinclair (1754-1835) gedetailleerd hoe '*Monsieur de Contreras*' in Oudenaarde bestaande meersen omvormde tot vloeiveiden.⁶⁹ Deze '*Monsieur de Contreras*' is allicht identiek met Pierre-Antoine (de) Contreras (1766-1857), handelaar te Oudenaarde.⁷⁰ Deze persoon bezat diverse meersen in de streek van Oudenaarde, onder meer in Petegem, en was een van de grootgrondbezitters die in 1816 een petitie indienden bij de provinciegouverneur om de artificiële inundaties in de Scheldevallei te hervatten. Om een bestaande meers om te vormen tot vloeiveide, liet eigenaar de Contreras het terrein eerst egaliseren. Hoogtes werden afgegraven en laagtes opgehoogd. Vervolgens liet hij een stelsel van kleine greppels of '*little ditches*' graven. Daarna liet hij de meers met een laagje aarde van 1 duim dik bedekken. Dit kwam de kwaliteit van het hooigras ten goede. De greppels werden elk jaar in de maand mei schoongemaakt en het slib werd op het gras geworpen bij wijze van natuurlijke bemesting. Eigenaar de Contreras liet zijn meersen tweemaal per jaar maaien maar eens in de twee of drie jaar liet hij de toemaat staan. Dit leverde het volgende jaar uitzonderlijk lang hooigras op. De methode van de Contreras werd volgens Sinclair door verschillende eigenaars in de streek overgenomen. Uit de oudste documenten van het kadaster (1806-1834) blijkt dat Pierre (de) Contreras negen percelen hooiland in de Scheldewijk te Petegem bezat, met een totale oppervlakte van 13,57 ha.⁷¹

---

⁶⁴ "*Item dat de coopers hunne respectieve koopen naergers sullen verobligeert wesen te laeten patureren door hunne coey- ende andere beesten, sonder het selve te mogen af picken ofte maaien, op pene dat de gone hieraen contrarie doende, gehauden sullen wesen te betaelen de schaeden ende intresten die den heer proprietaris, ter dier causen, voor het toekomende jaer in het tijdtgers saude konnen ofte mogen lijden (...)*". Openbare verkoping van toemaat, 10 september 1781, RA Gent, Oud archief gemeente Petegem bij Oudenaarde, 263.

⁶⁵ RA Gent, Kasselrij Oudenaarde, 929.

⁶⁶ RA Gent, Kasselrij Oudenaarde, 929.

⁶⁷ RA Gent, Kasselrij Oudenaarde, 929.

⁶⁸ Van Driessche 2021, p. 153-169.

⁶⁹ Sinclair 1815, XVIII-XIX.

⁷⁰ Van Hoorebeke 1858, p. 80 .

⁷¹ RA Gent, Kadaster Oost-Vlaanderen 0000-1, 1806-1834, 704 (Petegem).

In 1884 werd de rivierloop van de Schelde gewijzigd ter hoogte van de kloostersite Beaulieu. De meander, waarlangs vroeger ook een laad- en losplaats lag ter hoogte van het klooster, werd afgesneden.⁷² Zo ontstond een enclave van het grondgebied Melden tot dicht bij de kloostersite, zoals er aan de andere oever ook een enclave bestond van Petegem tot dicht bij de dorpskern van Melden. Omstreeks 1884 werd de Rietgracht of Coupure, die voordien zijn oorsprong kende centraal in de Scheldemeersen op Petegem, in westelijke richting verlengd tot aan de afgesneden meander bij het voormalige klooster (zie afbeelding 17).⁷³ Er werd een sifon gebouwd, vermoedelijk om de Afloop, een nieuwe afvoergracht in de Meldenmeersen, in verbinding te brengen met de meander en de verlengde Rietgracht of Coupure.⁷⁴ Nadien zou de Scheldemeander ter hoogte van de kloostersite verder verlanden. Na de waterbouwkundige werken van 1884 werd bij Koninklijk Besluit van 24 april 1886 de watering van Bevere-Petegem opgericht. Deze watering beheerde de laaggelegen hooilanden in Bevere en Petegem en legde zich zowel toe op ontwatering als bevloeiing.⁷⁵ Eerder pogingen om de eigenaars van de Scheldemeersen te verenigen in een watering, hadden geen succes gehad.⁷⁶

Ook na het ancien régime, tot omstreeks 1950 werden in Petegem en Bevere elk jaar hooigrasverkoopingen of 'Grote Grasvendities' gehouden. De eigenaars van graslandpercelen in de Scheldemeersen verkochten hun hooigras niet afzonderlijk maar boden het gezamenlijk te koop aan. Gewoonlijk werden 200 kopen maaigras in de Scheldemeersen te koop aangeboden. De openbare verkoping werd gehouden door een notaris en de percelen werden aangewezen door een 'meerschwachter'. In 1942 werd deze functie uitgeoefend door Jules De Weerd, woonachtig in het gehucht Huiwede.⁷⁷ Bij de openbare hooigrasverkoop van 1949 waren twee meerswachters betrokken, Georges Verpoort (uit Petegem) en Modest De Baets (uit Bevere).⁷⁸

Op basis van notities en gedichten van de lokale ondernemer Gaston Gevaert (1895-1959) is bekend dat de Scheldemeersen in Petegem en Bevere in natuurhistorisch opzicht zeer soortenrijk waren. In het gebied werden toen onder meer kwartelkoning, wintertaling, zomertaling, slobbeend, smient, pijlstaart, dodaars, bokje, grutto, wulp en otter gezien.⁷⁹

Verkoop van het kloosterdomein

Het klooster werd bij decreet van 1783 door de Oostenrijkse keizer Jozef II (1741-1790) opgeheven. Kort daarvoor werd het goed nog omschreven als "*het clooster met het nederhof, hovinge, boomgaert, ende wallen groot in sijn beluyck ommuers met den vijver van oosten, ende eene schroode meersch van suyden, tusschen den clooster muer ende de riviere de Schelde*".⁸⁰ Op 5 december 1785 werd de 'enclos' van het domein openbaar verkocht aan een vennootschap van drie personen, die elk een derde van de eigendom

---

⁷² De afsnijding van deze meander, samen met 3 andere meanders stroomopwaarts Oudenaarde volgde op buitengewone overstromingen in 1881 waarbij huizen en stallen in de Scheldevallei moesten worden ontruimd.

⁷³ RA Gent, Ministerie van Openbare Werken, Waterwegen, dienst stroomgebied Bovenschelde, nr. 5.

⁷⁴ Het is onduidelijk hoe lang deze sifon of hevelduiker heeft gefunctioneerd. De constructie is wellicht bij de grootschalige aanpassingen aan de rivierloop van Schelde, doorgevoerd omstreeks de jaren 1960-1970, opgeruimd.

⁷⁵ Arrêté royal portant institution d'une wateringue dite: Wateringue de Bevere-Petegem-lez-Audenaarde, fixant sa circonscription et approuvant son règlement d'ordre et d'administration intérieure, *Moniteur belge* du 1er mai 1886.

⁷⁶ De Clercq 1861, p. 447.

⁷⁷ *De Gentenaar*, 23-06-1941 (openbare verkoop van 'twee honderd koopen allerschoonste maaigras staande in de Scheldemeerschen te Petegem-Oudenaarde en te Bevere').

⁷⁸ *De Gentenaar*, 21-06-1949 (openbare verkoop van '180 koopen allerbeste maaigras staande in de Scheldemeersen te Petegem, ten verzoeken van verschillende eigenaars').

⁷⁹ Tack 2004, p. 5 en 9.

⁸⁰ SA Oudenaarde, Kloosters te Oudenaarde 684/22, Petegem-Beaulieu 59, aangehaald in Cassiman 2022, p. 20.

verwierven.⁸¹ De verkoopprijs bedroeg 34.000 gulden courant. Op 2 oktober 1789 verdeelden de drie kopers de gronden van het klooster onder elkaar, nadat ze verschillende gebouwen, waaronder de kloosterkapel, hadden laten slopen om de bouwmaterialen te verkopen. Enkel het poortgebouw met doorrit, het kapelaanshuis, het gastenkwartier met traptoren, het huis zogenaamd 'Den Uil', schuur, kelder, waterput en bakhuis en drie aanhorigheden of vroegere dienstgebouwen, voornamelijk opgetrokken in traditionele bak- en natuursteenarchitectuur, bleven bewaard. De visvijvers van het klooster werden uiterlijk in het begin van de 19de eeuw gedempt en omgevormd tot akkerland, later tot grasland.

De gebouwen en terreinen binnen het afgeschafte klooster werden verkocht voor '31750 florins argent courant de Brabant' verkocht aan een zekere Pierre de Tavernier (uit Wortegem), Jean Van den Hende (uit Petegem) en Louis Moreels (uit Mater).⁸² Het voormalig gastenkwartier en aanhorigheden werd in gebruik genomen als boerderij. De hooilanden van het klooster (ruim 56 ha) werden uiteindelijk verkocht aan drie kapitaalkrachtige burgers van Oudenaarde; de heren de Contreras, Ketele en van Tieghem.⁸³

In de jaren 1829-1830 behoorden de resterende gebouwen van het klooster van Beaulieu toe aan Pierre Ballekens, François en Françoise Tandt en Pierre Vanden Hende. Niet veel later werd ook dokter Pierre Ceuterick (uit Ooike) geregistreerd als eigenaar van het poortgebouw, het kapelaanshuis, het huis zogenaamd 'Den Uil' en aanhorigheden.⁸⁴ De niet-bebouwde percelen binnen het 'beluyck' van het voormalige klooster behoorden toe aan vier verschillende eigenaars. Er lagen niet alleen akkers maar ook twee moestuinen, twee boomgaarden en een aanplanting aan de Schelde.⁸⁵ De vroegere Kloostervijvers bleken toen al verdwenen (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 13a). Het gastenverblijf met akkerlanden en boomgaard (eigendom Van den Hende) werd in 1845 verkocht aan Louis Delbaere (uit Petegem).⁸⁶

In 1838 schreef Jules Ketele over het voormalige klooster van Beaulieu: "*Il ne reste plus, actuellement, que la maison des chapelains, celle du portier et le quartier des étrangers, quelques remises et autres dépendances, qui sont habitées par divers cultivateurs et appartiennent à différents propriétaires. On n'y trouve plus de vestiges des fondations de Gui de Dampierre : seulement, sur un vieux mur, on aperçoit encore la trace des pleins cintres de l'église, qui était basse et étroite. Les traditions mêmes y sont effacées ; à peine peut-on vous indiquer l'enceinte du dernier couvent, mais, pour ce qui est des constructions primitives, la mémoire des vieillards n'en conserve plus de souvenir*".⁸⁷

In 1789 al had de Gentse textielhandelaar en rentenier en latere baron Josse Clemmen (1712-1802) de heerlijkheid Petegem gekocht voor 417.893 Brabantse gulden. De landerijen van de heerlijkheid Petegem hadden toen een oppervlakte van 183 bunder, waaronder ten minste 60 bunder hooiland in de Scheldemeersen van Petegem. Josse Clemmen had ook de heerlijkheid Ter Proosdij, die eertijds toebehoorde aan het klooster

---

⁸¹ *Staet van situatie relatief tot den coep van de gewezen abdije van Peteghem bij Oudenaarde en de verkooping der materiaelen van dien als andersints, tusschen Jan Baptist Van den Hende over een derde, Pieter de Tavernier over een derde, en Augustinus Laman, Cornelis Tant en den selven Pieter De Tavernier over Blazius Cardon, als onder hun drijven d'acte bekomen hebbende van Louis Moreels over het resterende derde.* RA Gent, Kasselrij Oudenaarde, 929.

⁸² SA Oudenaarde, Kloosters te Oudenaarde 684/22, Petegem-Beaulieu 21, aangehaald in Cassiman 2022, p. 20.

⁸³ Op 25 Messidor van het jaar XI (14 juli 1803) verscheen in de [Gazette van Gend](#) een aankondiging van een openbare hooigrasverkoop, waarbij het hooi van ruim 40 bunder (56, 79 ha) 'maeymeersch' in Petegem te koop werd aangeboden 'eertyds gecompeteert hebbende aen het gewezen klooster van het zelve Peteghem, en alsnu aen de burgers de Contreras, Ketele en van Tieghem'.

⁸⁴ Kadasterarchief Gent, 212, onderzoek door Cassiman 2022, p. 23.

⁸⁵ RA Gent, Kadaster van Oost-Vlaanderen, 704.

⁸⁶ Kadasterarchief Gent, 212, onderzoek door Cassiman 2022, p. 22.

⁸⁷ Ketele 1838, p. 20.

van Beaulieu, gekocht. Voor deze heerlijkheid betaalde hij 'slechts' 3.500 gulden.⁸⁸ In 1792 had hij de ruïnes van het Oud kasteel in Petegem laten slopen om er een classicistisch landhuis te bouwen, het huidige 'Oud Kasteel'.⁸⁹ Josse Clemmen liet ook een landschappelijk park aanleggen in de omgeving van het kasteel. Twee vroegere vijvers uit het domein werden met elkaar verbonden om een meerledige waterpartij in landschappelijke stijl te creëren. Na zijn overlijden werd zijn nalatenschap verdeeld onder zijn zeven overlevende kinderen. Het 'Oud Kasteel' in Petegem kwam in het bezit van de jongste zoon, ridder Pierre Clemmen de Peteghem (1757-1841). Hij liet het Oud Kasteel bij testament na aan Pauline Marie Gislaine Limnander de Nieuwenhove (1799-1870), echtgenote van Auguste François Ghislain Pycke (1794-1868).⁹⁰ Omstreeks 1847 liet deze laatste het 'Nieuw Kasteel' kasteel bouwen ten oosten van het 'Oud Kasteel' en dus dichterbij de kloostersite van Beaulieu.⁹¹ Hij was al in 1842 erkend in de erfelijke adel met de titel 'baron van Peteghem' en liet zijn naam dan ook wijzigen naar 'Pycke de Peteghem'.

Deze ganse adellijke verwervingspolitiek verraadt de intentie tot het vormen van een nieuwe domeinstructuur rond de kloostersite. In 1855 immers, naar aanleiding van de openbare verkoop van het gastenkwartier of zogenaamde 'Hoeve Delbaere', bestaande uit *"een hofstede deelmakende van het gewezen klooster der urbanisten, groot in medegaende erve onder bebouwd grond, moeshof, boomgaard en zaeiland een hectare zes en veertig aren"*, verwerft Auguste Pycke de Peteghem dit eigendom.⁹² In het tweede lot van de verkoop, eigent hij zich ook het woonhuis van het poortgebouw toe. Via verdeling komen deze eigendommen in 1872 in het bezit van baron Oscar Pycke de Peteghem (1823-1903), oudste zoon van Auguste, die in 1882 ook het huis zogenaamd 'Den Uil' verwerft.⁹³ Een volgende aankoop, uit de nalatenschap van Pierre Ceuterick, betreft het kapelaanshuis, dat in 1882 wordt aangekocht door baron Oscar Pycke de Peteghem.⁹⁴ Deze edelman was ook de eerste directeur van de watering Bevere-Petegem.⁹⁵

Het molenbedrijf van de Nedermolen, die in 1835 nog een grondige herstelbeurt had gekregen, werd in 1889 verder uitgerust met een stoommachine (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 13c). De molen had, ondanks de ligging op een molenheuvel, een slechte windvang; *"(...) de Kasteelmolen tusschen de plaats en het kasteel. Binnen d'hage die 't kasteelpark omvangt, op eenen schonen opgevoerden dam, stond ze slecht te winde, door dien het park in 't Zuiden en Zuid-Westen, en ten Noorden de boomen van den steenweg, Audenaerde-Avelghem, haar den wind benamen"*.⁹⁶

Na het overlijden van Oscar Pycke de Peteghem en de erfenisregeling komt het eigendom van de voormalige kloostersite in 1906 in handen van baron Max(imilien) Pycke de Peteghem (1870-1949), tweede zoon uit het gezin. In 1919 dient deze bij de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen een eerste aanvraag tot bescherming van de voormalige kloostersite in.⁹⁷ De voormalige kloostersite werd toen erkend als 'monument van derde klasse', evenwel zonder rechtsgeldig besluit. Via verdeling komt het eigendom na het overlijden van baron Max(imilien) Pycke de Peteghem omstreeks 1951 in het bezit van graaf Guy de Liedekerke de Pailhe (1894-1974), gehuwd met Christiane Pycke de Peteghem (1898-1966), oudste dochter uit het gezin. Wanneer zij overlijdt komt

⁸⁸ RA Gent, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 372.

⁸⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Domein 't Oud Kasteel [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/28230> (geraadpleegd op 20 oktober 2023).

⁹⁰ Desmet 2011, p. 344 en De Langhe-Mertens 1970, p. 177.

⁹¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Kasteeldomein van Petegem [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/28211> (geraadpleegd op 20 oktober 2023).

⁹² SA Oudenaarde, Archief Pycke, 87, 24, aangehaald in Cassiman 2022, p. 23 en Kadasterarchief Gent, 212, onderzoek door Cassiman 2022, p. 24.

⁹³ Kadasterarchief Gent, 212, onderzoek door Cassiman 2022, p. 24.

⁹⁴ Kadasterarchief Gent, 212, onderzoek door Cassiman 2022, p. 23.

⁹⁵ Journal de Bruxelles, 5 sept. 1886, geraadpleegd via www.belgicapress.be.

⁹⁶ Mulders (Vindevogel) 1946-1948, p. 59-60 en Molenecho's [online], <https://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?nummer=4004> (geraadpleegd op 3 oktober 2023).

⁹⁷ Archief KCML, agentschap Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

de kloostersite in handen van jonkheer Alain de la Croix d'Ogimont (1929-2020). Weduwnaar Guy de Liedekerke de Pailhe blijft evenwel vruchtgebruiker. Het gastenkwartier, nog steeds in gebruik als hoeve werd verpacht en bleef lange tijd bekend als 'Hofstede Deschaumes'. Deze bestemming zorgde ervoor dat het gebouwenbestand uitbreidde met nieuwe stallen en loodsen. Het kapelaanshuis was bekend als het 'Pachthof Libert'.

Wegenstructuur in en rond de voormalige kloostersite

De belangrijkste wegen in de omgeving van het kasteel en het klooster waren de Muurstraat, de Meersstraat en de Abdijstraat. De Muurstraat en de Meersstraat worden vermeld in de straatschouwingen uit de 18de eeuw, de Abdijstraat niet. Wellicht houdt dit verband met het feit dat de huidige Abdijstraat in het ancien régime een privéweg was, en dus niet geïnspecteerd werd tijdens de jaarlijkse straatschouwingen. In de straatschouwingen wordt voorts een straatnaam vermeld die nu niet meer bestaat, de Huyweedestraat (allicht is deze straat identiek met de huidige Trage weg nr. 43). De aangelande eigenaars moesten deze straten op de wettelijk voorgeschreven breedte van 14 voet houden.⁹⁸ De straten waren onverhard. Aan weerszijden ervan lagen greppels, die elk jaar door de aangelande eigenaars geruimd moesten worden. Uit de straatschouwingen blijkt dat veel inwoners van Petegem hun erf aan de straatzijde afsloten met een haag. In deze hagen stonden vaak ook knotbomen en/of opgaande bomen. Aangezien de overhangende takken hinderlijk waren voor de weggebruikers, moesten de eigenaars hun bomen regelmatig terugsnoeien.⁹⁹

Door de Scheldemeersen liepen vroeger vier voetwegen. Op de kabinetskaart van de Ferraris worden deze voetwegen weergegeven met stippellijnen (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 10a en 10b). De eerste voetweg liep van het klooster van Beaulieu naar het zuidoosten tot aan de Schelde waar hij omhoog naar het noordoosten om te eindigen tegenover het gehucht Sint-Jacob of 'Waarde'. Deze voetweg bestaat niet meer en is allicht al in de 19de eeuw verdwenen. De tweede voetweg liep van het meerskantgehucht Huiwede in zuidoostelijke richting naar de Schelde, waar hij ter hoogte van het gehucht Sint-Jacob aansloot op de eerste voetweg. Het zuidelijke deel van deze voetweg valt samen met een huidige, deels gekasseide weg (Trage weg nr. 127), het noordelijke deel is verdwenen. De derde voetweg begon aan de Schelde tegenover het gehucht Sint-Jacob en liep dwars door de meersen naar de stad Oudenaarde, min of meer parallel aan de Schelde. Op de Atlas der Buurtwegen zijn deze voetwegen niet meer te zien. De vierde voetweg liep van het meerskantgehucht Huiwede in oostelijke richting naar de Schelde, waar hij aansloot op de voetweg naar Oudenaarde. Ook deze voetweg is niet meer functioneel en slechts vaag herkenbaar, behalve ter hoogte van het meerskantgehucht Huiwede, waar deze bewaard bleef als onverharde weg (Trage weg nr. 43).

Op de Atlas der Buurtwegen is een weg te zien die op kabinetskaart van de Ferraris slechts fragmentarisch weergegeven is: '*sentier n°50*'. Deze voetweg begon bij het Oud Kasteel van Petegem, liep parallel aan de Kasteeldreef, doorkruiste de Kloosterkouter ten noorden van het meerskantgehucht Huiwede, kruiste de Meersstraat en boog ten zuiden van de Rietgracht om in oostelijke richting naar de Schelde. Vandaar volgde hij de Schelde tot aan de herberg '*De Hutte*', waar hij aansloot op een andere voetweg of '*sentier n° 40*' die naar Oudenaarde liep. Op de Poppkaart wordt deze verbinding de 'Hutteweg' genoemd en vervolgens de '*Audenaerdsche meersch straet*'. In de herberg '*De Hutte*' of '*A la Hutte*'

---

⁹⁸ RA Gent, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 13 (straatschouwingen van 16 april 1788 en 14 april 1789).

⁹⁹ "*Voorts geordonneert aen alle proprietarissen & landtslieden het haudt soo van opgaende, trunck, als andere boomen & soo van doorne als van andere haegen over de voorschr. publique weege hangende & de passage belettende het selve af te kappen & te weiren*". RA Gent, Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 13 (straatschouwing 14 april 1789).

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

werden openbare hooigrasverkopingen gehouden.¹⁰⁰ De herberg is nog te zien op de kaart van Vandermaelen (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 14).

Stroomopwaarts van Oudenaarde lagen geen bruggen over de Schelde. Inwoners van Petegem die naar Melden wilden (of andersom) moesten gebruik maken van een veer. Vóór de Tweede Wereldoorlog waren er drie veren in Melden en Petegem, die door het ministerie van Openbare Werken (Bruggen en Wegen) verpacht werden: het veer 'Den Anker' bij het Oud Kasteel, het veer bij de herberg 'Sint-Jacob' in het gelijknamige gehucht in Melden en het veer bij de herberg 'De Hutte' op de grens van Petegem en Bevere.¹⁰¹ Het veer of '*Nacelle St. Jacob*' bij de gelijknamige herberg Sint-Jacob is reeds te zien op de Poppkaart en de topografische kaart van 1863. Het kon vijftien personen tegelijk overzetten. Het veer bij de herberg '*Den Anker*' werd opgericht in 1896. Het ging om een veerpont die zeven personen kon overzetten, de veerman inbegrepen.¹⁰² Het veer bij de herberg '*De Hutte*' werd opgericht in 1906 en opgeheven in 1952. Het twee overige veren werden opgeheven in 1953.¹⁰³

Paardenrennen in de Scheldemeersen

Onder impuls van barones Edith de T'Serclaes de Kessel (1878-1946), echtgenote van baron Max(imilien) Pycke de Peteghem, gingen er in de eerste helft van de 20ste eeuw, in de iets droge graslandpercelen van de Scheldemeersen, ten zuidoosten van het meerskantgehucht Huiwede, jaarlijks paardenrennen door, naar het voorbeeld van de bekende 'Waregem Koerse' (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 46). De geïmproviseerde paardenrenbaan of 'hippodroom' had een oppervlakte van 6 ha en lag tussen twee halfverharde wegen (Trage wegen nrs. 127 en 130). Deze graslanden waren toen verpacht aan Cyriel Michiels, die ze voor de veeteelt gebruikte. Als tegenprestatie moest hij zorgen voor de inrichting en organisatie van de jaarlijkse paardenrennen, samen met enkele dorpsgenoten. De wedstrijd vond steeds plaats in de volle zomer, in augustus. Tot de taken van Michiels behoorden het uitstippelen van het parcours, het opvullen van de grachten (die achteraf weer werden opengemaakt), het maaien van het gras, het openmaken van de weideafsluitingen (die achteraf weer werden dichtgemaakt), het plaatsen van dranghekken, het opruimen van de tribunes, enz. In de nabijheid werden ook twee constructies gebouwd om de wedstrijd beter te kunnen volgen. Eén constructie diende als tribune of zitplaats voor de genodigden, de andere als wedstrijdstoren voor de jury. Mogelijk deed de ruimte onder de wedstrijdstoren ook dienst voor het omkleden, wegen en verfrissen van de jockeys. De jaarlijkse paardenrennen waren een belangrijk trefpunt voor notabelen uit die tijd. Om de wedstrijden aan het oog te onttrekken werden langs het jaagpad van de Schelde witte lakens gespannen tussen de knotbomen.¹⁰⁴ De tribune bleef gedeeltelijk bewaard, maar is onherkenbaar als constructie. De wedstrijdstoren bleef beter bewaard.

Recente ontwikkelingen

De resterende gebouwen van de kloostersite Beaulieu raakten zowel tijdens de Eerste als Tweede Wereldoorlog beschadigd, waarop grondige verbouwwerken volgden (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 32 tot en met 45). Ook kort na 1983, toen de adellijke familie de la Croix d'Ogimont de nagenoeg integrale kloostersite had verkocht aan Ivan Faveere, volgden nog restauratie- en renovatiefases. Begin 21ste eeuw raakte de kloostersite opnieuw versnipperd in meerdere afgesplitste eigendommen. Het poortgebouw

¹⁰⁰ Zie bijvoorbeeld [Gazette van Gend](#), 29 Messidor jaar XII (18 juli 1803).

¹⁰¹ Er zijn aanwijzingen dat er reeds in het ancien régime een veer op de Schelde in Petegem bestond. In het 17de-eeuwse landboek van Petegem is immers sprake van 'het veir', dat in de buurt van de abdij van Beaulieu lag "*Item Servauters weede ommegracht commende teghen tveir oost het Hemelstraetken ende Casteelweede, zuyt de Schelde, west ende noort de Donct groot vijf buynder 1 vierendeel 33 roeden (...)*"., RA Gent Gemeente Petegem aan de Schelde, Oud Archief, 6, f° 20.

¹⁰² Vandenhende, Cornelis & Van Der Schaege 2022 en Ruys & Vandenhende 2014, p. 660-661.

¹⁰³ Ruys & Vandenhende 2014, p. 660-661.

¹⁰⁴ Michiels 2018 en Van Braeckel, s.d.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

en het kapelaanshuis werden reeds gerestaureerd en herbestemd als woning. Heel recent zijn grondige restauratiefases aangevat voor het gastenkwartier met traptoren en het huis zogenaamd 'Den Uil', die ook als woning wordt herbestemd.

Ook de Nedermolen of Kasteelmolen raakte beschadigd tijdens de Eerste Wereldoorlog en werd in 1919 gesloopt.¹⁰⁵ De molenheuvel, ten zuidwesten van de molenaarswoning, bleef behouden. De molenaarswoning werd omstreeks 2000 gesloopt en vervangen door een nieuwe villa.

Tot eind de jaren 1960 trad de Schelde tijdens de winterperiode nog geregeld buiten haar oevers. Omstreeks 1970 werden kalibrerings- en normalisatiewerken op de rivierloop doorgevoerd, waarbij de Schelde werd verbreed, verdiept en plaatselijk in een nieuwe bedding gebracht. Centraal in de Scheldemeersen ligt op de linkeroever nog een klein restant van de vroegere rivierloop. Gelijktijdig werden de Scheldedijken verhoogd en bleven de winterse overstromingen vanuit de rivier grotendeels achterwege. De Scheldemeersen kunnen evenwel nog steeds overstromen, vooral wanneer het Scheldepeil hoog staat en het water niet via de Rietgracht of Coupure kan worden afgevoerd. Na de kalibrerings- en normalisatiewerken werden enkele grenscorrecties uitgevoerd tussen Petegem-aan-de-Schelde en Melden.

Bij het Kasteel van Petegem werd omstreeks 1974 het golfterrein van de Royal Golf Club Oudenaarde aangelegd, aanvankelijk binnen de Scheldemeersen (11 holes) en kort nadien, omstreeks 1974 ook met uitbreidingen binnen het kasteelpark en een deel van de Steenkouter (+ 7 holes). Omstreeks 1991 werden nog bijkomende golfbanen aangelegd (+ 9 holes), onder meer ten noordwesten, binnen de 'enclos' van de voormalige kloostersite. Omstreeks 2007 tenslotte werden nog een beperkt aantal golfbanen (+ 9 holes) toegevoegd, waaronder twee banen in de binnenlob van de afgesneden Scheldemeander (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeeldingen 24, 25 en 26). De golfclub beschikt momenteel twee 18-holesbanen met daarnaast ook vier oefenholes.

Het natuureservaat De Langemeersen werd vanaf 1993 opgestart met een aankoop van 1,2 ha graslandpercelen door De Wielewaal vzw. Nadien, vanaf 2003 tot op heden werden nog meerdere percelen verworven en overgedragen aan Natuurpunt vzw als rechtsoptvolger. In het gebied wordt momenteel 51 ha beheerd door Natuurpunt vzw in samenwerking met de plaatselijke landbouwers. Er is een uitgebreid meetnet opgezet voor het analyseren van de grond – en oppervlaktewaterpeilen- en -kwaliteiten. In 2019 werden op de Rietgracht vier kantelstuwen geïnstalleerd om het natuurlijke waterpeil in het gebied te herstellen. Door het gebied zijn twee bewegwijzerde wandelroutes ingericht.

Omstreeks 2014 werd in het meerskantgehucht Huiwede een kleine hofstede herbestemd tot kleinschalig paardenpension met stallen en zadelkamer. Bij deze 'Stal Dhuyweede' werden nadien een stapmolen, een buitenpiste en een springparcours aangelegd. Een deel van de vroegere graslanden van 't Ghemeente', langsheen de Meersstraat wordt gebruikt als afzonderlijke grasweiden.

1.2.2.2. Bodemgebruik en landschapselementen (houtig erfgoed, taluds, (holle) wegen, zichten,...)

Steenkouter en Kloosterkouter

De open koutercomplexen worden gedomineerd door akkerlanden. Uitzonderlijk komen enkele tuinpercelen en graslanden voor. Op de Kloosterkouter is recent één wijngaardperceel ingericht. Op de Steenkouter en Kloosterkouter ontbreken perceelsrandbegroeiingen. Enkel langs de Kortrijkstraat is ter hoogte van de Steenkouter een onderbroken gemengde haag van 115 en 60 meter lang (meidoorn, sleedoorn, rode

¹⁰⁵ Mulders (Vindevogel), 1946-1948, p. 59-60: "Deerlijk gehavend in de beschieting is ze naderhand geheel afgebroken en stilaan verdwijnt de dam".

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

kornoelje, olm, hazelaar) aangeplant die inmiddels flink is doorgesloten. De perceelsvormen zijn vrij regelmatig. De Steenkouter omvat nog steeds een zeer grote min of meer vierkante blokvorm met zijden van ongeveer 400 meter lang.

Langs de Meersstraat strekt zich in de zuidwest- tot noordoostrichting een steilrand uit die grotendeels, over een afstand van ongeveer 875 meter, beplant is met een gemengde houtkant (meidoorn, sleedoorn, hondsroos, hazelaar, olm, eik, kornoelje...). Waar de Meersstraat noordwestwaarts ombuigt is een gedeelte over ongeveer 100 meter als holle weg ingesneden en aan beide zijden ook grotendeels beplant met een gemengde houtkant met identieke soorten.

De Steenkouter en Kloosterkouter vormen samen een geschikt broedbiotoop voor akkervogels als Veldleeuwerik en Patrijs, maar ook Kievit en Gele kwikstaart, gebonden aan open terreinen.¹⁰⁶

Over de Kloosterkouter loopt een halfverharde weg of kouterslag (Trage weg nr. 210), waarvan de aansluiting op de Muurstraat deels gekasseid is en opgesloten door een veldborduur.

In het tuinperceel van de site van de voormalige molenaarswoning op de Steenkouter ligt een ondertussen met bomen en struiken begroeide molenheuvel van de vroegere Nedermolen. Het betreft een min of meer ronde heuvel met een diameter van ongeveer 18 meter.

Over de koutercomplexen zijn open zichten bewaard vanaf de Muurstraat en de Meersstraat. Van een dreef op de rand van het kasteeldomein van Petegem is het profiel van de dorpskerk van Petegem goed herkenbaar.

Scheldemeersen

Graslanden overheersen in de Scheldemeersen en worden slecht lokaal afgewisseld met rietlanden, grazige ruigten, kleine bossen en populierenaanplanten en enkele akkerlanden. Vooral in de Langemeersen worden de graslanden gehooïd, sommige zonder nabegrazing. Andere graslanden, zoals ten zuiden van het meerskantgehucht Huiwede, zijn permanente graasweiden. Vooral de hooilanden in de Langemeersen, beheerd als natuurreservaat, zijn bijzonder soortenrijk. De perceelsvormen zijn gevarieerd van smal en regelmatig, over blokvormig tot onregelmatig. De Langemeersen hebben uitzonderlijk lange opstreckende kavels met verhoudingen van ongeveer 20 meter breed op 300 meter lang of uitzonderlijk van 3,5 meter breed op bijna 600 meter lang.

De graslanden onder hooilandbeheer en zonder of met geringe bemesting behoren daar in de drogere zones tot de vegetatietypes van het Glanshaververbond (Arrhenaterion), soms met wilde bertram als kensoort en verder ook groot streepzaad, margriet en zwart knoopkruid. In de iets nattere zones behoren de vegetatietypes tot het Verbond van grote vossenstaart (Alopecurion), soms met weidekerveltorkruid en weidekervel. In de natte zones worden diverse vegetatietypes uit het Dotterbloemverbond (Calthion) onderscheiden, veelal met waterkruiskruid en vaak met tweerijige zegge, met moerasrolklaver en tot voor kort nog moeraskartelblad als kensoort en verder ook echte koekoeksbloem, pijptorkruid, grote ratelaar en scherpe boterbloem. Tenslotte komen ook vegetatietypes voor met overgangen naar het Rietverbond (Phragmition), met vegetaties van scherpe zegge en riet en overgangen tussen vegetatietypes van het Verbond van scherpe zegge (Magnocaricion), soms met moeraskruiskruid en het Dotterbloemverbond (Calthion). Belangrijke soorten uit de Langemeersen, bekend van registratie in de

---

¹⁰⁶ Waarnemingen Petegem-Langemeersen [online], <https://waarnemingen.be/locations/search/?q=langemeersen> (geraadpleegd 21 december 2023).

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

Florabank 1930-1972 en kort daarna maar actueel verdwenen, zijn onder meer grote watereppe, kikkerbeet, moeraswespenorchis, voszegge, grote boterbloem en pijlkruid.¹⁰⁷

In de Scheldemeersen zijn er talrijke perceelsrandbegroeiingen met knotbomen (schietwilg en populier) en enkele opgaande bomenrijen (populier), voornamelijk geconcentreerd in de zone tussen de steilrand langs de Meersstraat en de Rietgracht of Coupure. Er komen ook talrijke rietkanten voor langs de perceelsgrachten en ter hoogte van vroegere veenontginningen. Enkele voormalige graslanden zijn ontwikkeld tot rietlanden of grazige ruigten. Kleine bossen zijn eerder uitzonderlijk in het gebied en hoofdzakelijk gesitueerd nabij de vallei van de Beerbeek en ofwel spontaan ontwikkeld als wilgenstruweel vanuit vroegere grienden en verlaten veenkuilen, ofwel aangeplant als jacht- of geriefhoutbosjes (zwarte els, es, eik, soms ingeplant met populier...).

In het verlengde van de Muurstraat, in de richting van het vroegere Meldense veer bij de herberg 'Sint-Jacob', ligt een deels gekasseide weg (Trage weg nr. 127). Een andere weg tussen de Meersstraat en het jaagpad van de Schelde, dwars doorheen de Scheldemeersen, is halfverhard (Trage weg nr. 130).

De afgesneden Scheldemeander nabij de kloostersite is nog deels bewaard als open water. Een beperkt gedeelte is gedempt en nadien beplant. Een klein restant van de vroegere rivierloop van de Schelde is spontaan ontwikkeld tot bos (wilg, meidoorn,...).

Langs het verharde jaagpad op de linkeroever van de Schelde en de parallelle halverharde weg (Trage weg nr. 61b) komt een grazige dijk voor die plaatselijk beplant is met opgaande bomenrijen (populier).

In de Langemeersen komen broedbiotopen voor van zeldzame vogelsoorten zoals kwartelkoning, krakeend, bruine kiekendief, sprinkhaanrietzanger en occasioneel ook snor, maar ook algemenere soorten als blauwborst, kleine karekiet, bosrietzanger, rietzanger en rietgors. In de perceelsrandbegroeiingen, populierenaanplanten en kleine bosjes worden onder meer ook torenvalk, boomvalk, steenuil, ransuil, grasmus en zwartkop aangetroffen als broedvogel. Buiten het broedseizoen, tijdens de trekperiode en in de winter is het gebied belangrijk als pleister- of winterslaapplaats voor onder meer kemma, bokje, watersnip, blauwe kiekendief, paapje, waterpieper en baardmannetje, maar ook roodborsttapuit, koperwiek en kramsvogel.¹⁰⁸

In de zone van de Langemeersen tussen de Rietgracht of Coupure en de linkeroever van de Schelde zijn open zichten aanwezig vanaf de halfverharde weg (Trage weg nr. 130) en vanaf het jaagpad en de halverharde weg (Trage weg nr. 61b) langs de Schelde zelf. De toren van de Sint-Walburgakerk van Oudenaarde fungeert lokaal als baken. Vanaf de Meersstraat is een gefilterd zicht over de Scheldemeersen, waarbij het massief van de Koppenberg, aan de overzijde van de Schelde, als decor van het heuvellandschap van de Vlaamse Ardennen fungeert.

Bewoningkern en verspreide bewoning

Nabij de kloostersite van Beaulieu is de toegangsdreef beplant met jonge opgaande bomen (zomereik). Rond de voormalige kloostergebouwen liggen tuinen, soms afgesloten door hagen (meidoorn, taxus, liguster), plaatselijk afgezet met knotbomen (wilg, populier) en beplant met fruitbomen.

In het Meerskantgehucht Huiwede en bij landelijke woningen of hoeven komen tuinen voor, soms afgesloten door hagen (liguster, beuk) uitzonderlijk met fragmenten van

---

¹⁰⁷ De Rycke, De Knijf & Decler 2003, p. 144-145.

¹⁰⁸ Van Braeckel, Cardon & D'Haeseleer 2009 en Waarnemingen Petegem-Langemeersen [online], <https://waarnemingen.be/locations/search/?q=langemeersen> (geraadpleegd 21 december 2023).

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

boomgaarden. Aan de noordzijde van de bewoningskern ligt een grotendeels onverharde voetweg (Trage weg nr. 43).

Vanaf de Muurstraat en het verlengde van deze straat (Trage weg nr. 200) en vanaf de halfverharde weg (Trage weg nr. 61b) langs de Schelde zijn telkens gerichte zichten op de kloostersite 'Abdij van Beaulieu'. Vooral de traptoren van het gastenkwartier, met klokvormig dak en sierlijke spits met windvaantje vormt een markante blikvanger in het landschap.

1.2.2.3. Bouwkundig erfgoed

Kloostersite

De voormalige kloostersite van Beaulieu bevat nog een gebouwenbestand met hoofdzakelijk 17de-eeuwse kenmerken. Het betreft een poortwachtershuis met doorrit, een kapelaanshuis, een gastenkwartier met traptoren, schuur, kelder, waterput en bakhuis en het huis zogenaamd 'Den Uil' en drie vroegere dienstgebouwen.

Van het poortwachtershuis met doorrit is het westelijke volume (Abdijstraat 1-1A) zwaar verbouwd. Het oostelijke volume (Abdijstraat 2) is gerestaureerd en recent uitgebreid. Boven de doorrit zijn twee wapenschilden met opschrift 'Guy de Dampierre' en 'comte de Flandre' bewaard.

Het kapelaanshuis (Abdijstraat 3) is recent gerestaureerd en uitgebreid. De vroegere aanhorigheden zonder erfgoedwaarde zijn gesloopt.

Het gastenkwartier met traptoren, schuur, kelder, waterput en bakhuis en het huis zogenaamd 'Den Uil' (Abdijstraat 6) is momenteel in restauratie. Vroegere aanhorigheden zonder erfgoedwaarde zijn of worden gesloopt. Enkele dichtgemetselde deur- of raamopeningen worden hersteld. In de voorgevel zijn een wapenschild van Gwijde van Dampierre en een stenen medaillon van een abdis bewaard. Rond het gastenkwartier worden momenteel tuinen heraangelegd.

Drie vroegere dienstgebouwen zijn recent gerestaureerd of verbouwd. Twee daarvan (Abdijstraat 4 en 8) werden hard gerestaureerd maar bevatten nog originele bouwonderdelen. Eén ander (Abdijstraat 7) werd na sloop heropgebouwd, deels met gerecupereerde bouwmaterialen.

Onmiddellijk aansluitend bij de kloostersite ligt een voormalige hoeve met kapel en bakhuis (Muurstraat 10). Het boerenhuis, de schuur en de stallen zijn zwaar verbouwd. Een oorspronkelijk bakhuis is bewaard maar bouwvallig.

Meerskantgehucht Huiwede

Het meerskantgehucht telt tien verbouwde landarbeiderswoningen en vier verbouwde kleine hofsteden. De oorspronkelijke diepe en zuidgeoriënteerde inplanting van de woningen en hofsteden is typerend.

Vijf landarbeiderswoningen (Muurstraat 12, Meersstraat 2, 4, 5 en 6) en twee kleine hofsteden (Meersstraat 3 en 11) hebben erfgoedwaarde omwille van hun verschijningsvorm waarbij een éénlaags, langgestrekt woonvolume onder laag zadeldak is bewaard.

Eén landarbeiderswoning (Muurstraat 8) en twee hofsteden (Muurstraat 13 en Meersstraat 9) werden zwaar verbouwd en hebben weinig erfgoedwaarde, maar behielden hun oorspronkelijke inplanting. Eén hofstede (Muurstraat 13) bewaart ook een oorspronkelijke afsluitmuur.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

De overige bebouwing in het meerskantgehucht is ofwel sterk verbouwd of nieuw opgetrokken en heeft geen erfgoedwaarde.

Verspreide bebouwing

Enkel één landelijke hofstede (Meersstraat 16) heeft erfgoedwaarde. Het oorspronkelijke boerenhuis is bewaard maar bouwvallig. De bijgebouwen hebben geen erfgoedwaarde.

De overige verspreide bebouwing is ofwel sterk verbouwd of nieuw opgetrokken en heeft geen erfgoedwaarde.

Tenslotte bevindt zich in de Scheldemeersen een wedstrijdtoeren en een tribune verbonden aan vroegere paardenrennen. De toeren is bewaard maar bouwvallig, de tribune is verbouwd en onherkenbaar als originele constructie.

1.2.2.4. Archeologie

De omgeving van de Scheldevallei met aansluitende kouters is bekend als vindplaats van talrijke lithische artefacten en bodemsporen uit de steentijden (Mesolithicum en Neolithicum). Meerdere vondsten en sporen zijn aangetroffen tijdens opgravingen in 1985-1987. Op de Kloosterkouter, ten noorden van het meerskantgehucht Huiwede, werden silexartefacten zoals schrabbers, klingen, pijlpunten, gepolijste bijlen en stukken hertshoorn gevonden, die verwijzen naar een mesolithische en/of neolithische nederzetting.¹⁰⁹

Het gebied is ook bekend om sporen uit de Gallo-Romeinse periode met onder meer aardewerk, munten, glasfragmenten, dakpannen, vloerfragmenten, glasfragmenten en lanspunten. Bij archeologische veldprospectie in 1972 werden ter hoogte van de voormalige kloostersite vondsten van wandscherven en dakpanfragmenten geregistreerd die kunnen verwijzen naar een Romeinse villa op deze plaats.¹¹⁰ Het zeer nabijgelegen gehucht Waarde aan de rechteroever van de Schelde is bekend als een aanlegplaats uit de Romeinse tijd.

De middeleeuwse vondsten van aardewerk, benen en hertshoornen voorwerpen, metaal,... en sporen van paalkuilen, funderingen van een zaalkerk, grafveld, verdiepte werkplaats, stenen zaal, burcht met donjon, torens en weermuur uit de omgeving dateren voornamelijk uit de Karolingische en volmiddeleeuwse periode.¹¹¹

Ter hoogte van de Kloosterhoek, in de zogenaamde intra-muros zone van de kloostersite 'Abdij van Beaulieu' werden bij archeologische opgravingen in 1990 versierde tegels, glas, huisraad, grafsteenfragmenten, muurresten, afvalkuilen, munten, beeldjes, gereedschap en dierlijk botmateriaal aangetroffen.¹¹² Deze vondsten dateren hoofdzakelijk uit de tweede helft 15de eeuw en begin 16de eeuw (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 28).

---

¹⁰⁹ Bauwens-Lesenne 1962, INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Huiwede [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/502712> (geraadpleegd op 3 oktober 2023).

¹¹⁰ Rogge 1972, geregistreerd in Provinciaal Archeologisch Museum Velzeke, INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Kloosterhoek [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/500247> (geraadpleegd op 3 oktober 2023).

¹¹¹ Callebaut 1977-1989 en De Grootte & Moens 2002, INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: t Oud Kasteel [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/501323> (geraadpleegd op 3 oktober 2023).

¹¹² De Grootte, Eryvynck & Van Neer 1993, De Grootte & Huysman 1991, De Grootte & Moens 2002 en INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Abdij van Beaulieu - kloosterhof [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/502724> (geraadpleegd op 3 oktober 2023).

In het kader van de restauratie van het kapelaanshuis werd in 2013 een beperkt archeologisch onderzoek uitgevoerd.¹¹³ Op basis van geofysisch onderzoek en archeologische begeleiding bij noodzakelijke graafwerken kwamen enkele structuren of vondsten aan het licht. Ter hoogte van de aanbouw aan de westelijke zijde van het kapelaanshuis kwamen muurrestanten van het polygonale koor van de in oorsprong 13de-eeuwse kloosterkerk aan het licht en werden geassocieerde vloerniveaus aangetroffen (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 29). Deze waren eerder, in 2001 ook al onderzocht en geregistreerd door het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium, en tonen aan dat de aangetroffen restanten van de kloosterkerk als opgaand muurwerk te beschouwen zijn.¹¹⁴ Er kon evenwel geen periodisering in het sporenbestand van zuilbasissen, gewelfpijlers en steunbeerposities worden vastgesteld. De studie besluit dat het vrij waarschijnlijk is dat de funderingsmassieven van de kerk op deze kloostersite nog diep en goed bewaard zijn, zelfs rekening houdende met eventuele verstoringen van de latere bewoningsfase.

Op de voormalige kloostersite komen nog steeds toegangen voor die leiden naar kelders, rioleringen en waterputten. Een groot deel van het verdwenen gebouwenbestand van het voormalige klooster werd nooit systematisch onderzocht.

Er wordt niet uitgesloten dat de kloostersite ook sporen van begraving bevat. Er zijn alvast aanwijzingen dat zowel Isabella van Luxemburg als één van haar broers in de kloostersite 'Abdij van Beaulieu' werden begraven.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

Het cultuurhistorisch landschap rond de kloostersite 'Abdij van Beaulieu' bestaat uit het open koutercomplex van de Steenkouter en Kloosterkouter op het grondgebied van Petegem, overgaand in de Scheldemeersen op het grondgebied van Petegem en Bevere. Een steilrand langs de Meersstraat zorgt voor een markante terreinovergang tussen het koutercomplex en de riviervallei. De kouters kennen een dominerend akkerlandgebruik en de Scheldemeersen, die lokaal nog vaak overstromen, een dominerend graslandgebruik, lokaal afgewisseld met rietlanden, grazige ruigten, kleine bossen en populierenaanplanten. Vooral in de Langemeersen, de laagst gelegen zone van de Scheldemeersen, wordt langs beide zijden van de Rietgracht of Coupure een traditioneel hooibeheer gevoerd. Lokaal zijn er enkele sporen van voormalige grienden en verlaten veenkuilen. Het gebied heeft een hoge landschappelijke waarde omwille van de gaafheid van de afzonderlijke elementen en hun onderlinge samenhang.

De historisch-landschappelijke structuur van kouterruggen en valleigraslanden langsheen de Scheldevallei, is in dit gebied nagenoeg onveranderd gebleven. De open zichten over de kouters en over de Scheldemeersen, soms met het massief van de Koppenberg als decor van het heuvellandschap van de Vlaamse Ardennen, draagt bij aan de hoge landschappelijke belevingswaarde van het gebied. Op de rand van de Steenkouter bevindt zich de begroeide molenheuvel van de vroegere Nedermolen (ID 28210).

De kloostersite 'Abdij van Beaulieu', gelegen aan een afgesneden Scheldemeander, bewaart een resterend, hoofdzakelijk 17de-eeuws gebouwenbestand met een poortwachtershuis met doorrit, een kapelaanshuis, een gastenkwartier met traptoren, schuur, kelder, waterput en bakhuis en een huis zogenaamd 'Den Uil' en drie vroegere dienstgebouwen en een voormalige hoeve met kapel en bakhuis. Rond de voormalige kloostersite liggen tuinen, boomgaarden en graslanden met bijhorende punt-, lijn- en vlakvormige begroeiing of beplanting.

---

¹¹³ Boncquet, De Gryse & De Roek 2014.

¹¹⁴ De Grootte & Moens 2002.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

In het gebied komt het landelijk meerskantgehucht Huiwede voor. Dit lintvormige gehucht wordt gekenmerkt door tien voormalige landarbeiderswoningen en vier kleine hofsteden met erven en tuinen en bijhorende beplanting. Deze landelijke bebouwing dateert hoofdzakelijk uit de 19de en eerste helft van de 20ste eeuw.

Enkele halfverharde en onverharde wegen, waaronder een halfverharde en deels gekasseide kouterslag (Trage weg nr. 210) over de Kloosterkouter, een voetweg langs het meerskantgehucht Huiwede en enkele halverharde en deels gekasseide trage wegen (Trage wegen nrs. 43, 61b, 127, 130 en 200) doorkruisen het gebied. De Meersstraat heeft plaatselijk het profiel van een holle weg.

Archeologisch erfgoed op de voormalige kloostersite en het aansluitend koutercomplex:

- Petegem, Abdijstraat-Meersstraat-Muurstraat; grondsporen van vroegere nederzettingen, soms met verspreide artefacten (ID 502712)
- Petegem, Abdijstraat; oppervlakkige bouwsporen en microreliëf van vroegere kloostergebouwen, muren, laad- en losplaats en visvijvers (ID 500247 en 502724)

Gebouwen met erfgoedwaarde, met inbegrip van de erven met bijhorende beplantingen en (moes)tuinen:

- Abdijstraat 1-1A; poortwachtershuis (ID 28191)
- Petegem, Abdijstraat 2; poortwachtershuis (ID 28191)
- Petegem, Abdijstraat 3; kapelaanshuis (ID 28191)
- Petegem, Abdijstraat 4; vroeger dienstgebouw (ID 28191)
- Petegem, Abdijstraat 6; gastenkwartier met traptoren, schuur, kelder, waterput en bakhuis en huis zogenaamd 'Den Uil' (ID 28191)
- Petegem, Abdijstraat 7; vroeger dienstgebouw (ID 28191)
- Petegem, Abdijstraat 8; vroeger dienstgebouw (ID 28191)
- Petegem, Muurstraat 10; hoeve met kapel en bakhuis (ID 28226)
- Petegem, Muurstraat 12; landarbeiderswoning
- Petegem, Meersstraat 2; landarbeiderswoning (ID 28223)
- Petegem, Meersstraat 3; hofstede (ID 28224)
- Petegem, Meersstraat 4; landarbeiderswoning
- Petegem, Meersstraat 5; landarbeiderswoning
- Petegem, Meersstraat 6; landarbeiderswoning
- Petegem, Meersstraat 11; hofstede
- Petegem, Meersstraat 16; hofstede (ID 28225)
- Petegem, Scheldemeersen; wedstrijdstoren (ID 308582)

Gebouwen zonder of met beperkte erfgoed waarde, eventueel met inbegrip van de erven met bijhorende beplantingen en (moes)tuinen:

- Petegem, Kortrijkstraat 46; vervangende nieuwbouw
- Petegem, Muurstraat 2; vervangende nieuwbouw
- Petegem, Muurstraat 11; vervangende nieuwbouw
- Petegem, Muurstraat 13; verbouwde hofstede
- Petegem, Meersstraat 1; vervangende nieuwbouw
- Petegem, Meersstraat 7; vervangende nieuwbouw
- Petegem, Meersstraat 8; vervangend nieuwbouw
- Petegem, Meersstraat 9; verbouwde hofstede
- Petegem, Meersstraat 10; vervangende nieuwbouw
- Petegem, Meersstraat 12; vervangende nieuwbouw
- Petegem, Meersstraat 13; vervangende nieuwbouw
- Petegem, Meersstraat 14; verbouwde landarbeiderswoning
- Petegem, Meersstraat 15; verbouwde hofstede
- Petegem, Scheldemeersen; restanten tribune

Houtige beplantingen met erfgoedwaarde:

- Petegem, kloostersite; perceelsrandbegroeiingen met knotbomen en houtkanten

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

- Petegem Meersstraat; houtkant op talud van steilrand en op taluds van holle weg
- Petegem, Langemeersen en overige Scheldemeersen; perceelsrandbegroeiingen met knotbomen, opgaande bomenrijen en rietkanten
- Petegem; halfverharde weg (Trage weg nr. 61b) en grazige dijk; opgaande bomenrijen

Het landschap rond de kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen wordt gekenmerkt door het voorkomen van enkele open, gefilterde en gerichte zichten die bijdragen aan een gevarieerd landschap:

- open zicht vanaf een dreef op de rand van het kasteeldomein van Petegem op de dorpskerk van Petegem
- open zicht vanaf de Muurstraat op de Steenkouter en op de Kloosterkouter
- open zicht vanaf de Meersstraat op de Kloosterkouter
- open zicht vanaf de halfverharde weg (Trage weg nr. 130) op de Langemeersen met de toren van de Sint-Walburgakerk als baken
- open zicht vanaf het jaagpad van de Schelde en de halfverharde weg (Trage weg nr. 61b) op de Langemeersen
- gefilterd zicht vanaf de Meersstraat over de Scheldemeersen met het massief van de Koppenberg als decor
- gericht zicht vanaf de Muurstraat op de kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met de traptoren van het gastenkwartier als markante blikvanger
- gericht zicht vanaf het verlengde van de Muurstraat (Trage weg nr. 200) op de kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met de traptoren van het gastenkwartier als markante blikvanger
- gericht zicht vanaf de halfverharde weg (Trage weg nr. 61b) op de kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met de traptoren van het gastenkwartier als markante blikvanger.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens meerdere plaatsbezoeken op 9 juni en 27 september 2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Het cultuurhistorisch landschap is vrij gaaf bewaard gebleven en bevindt zich in een goede fysieke toestand. De gebouwen met erfgoedwaarde bevinden zich in het algemeen in goede bouwfysische toestand behoudens verborgen gebreken. Voor het gebouwenbestand van de voormalige kloostersite zijn recente restauraties afgewerkt of in uitvoering. Het bakhuis bij de Hoeve, Muurstraat 10, de wedstrijdstoren bij de voormalige paardenrenbaan in de Scheldemeersen en de kleine hofstede, Meersstraat 16 zijn bouwvallig.

De houtige beplantingen met erfgoedwaarde binnen het gebied bestaan uit verschillende types beplantingen. In het algemeen zijn ze in goede fysieke toestand. De houtkanten, knotbomenrijen en opgaande bomenrijen zijn over het algemeen in goede fysieke toestand. Niet alles wordt nog frequent geknot waardoor er sprake kan zijn van achterstallig onderhoud dat op termijn de fysieke toestand kan beïnvloeden. De hoogstamboomgaard aan Meersstraat 16 bestaat uit oudere fruitbomen, maar is wel nog in goede fysieke toestand.

Het wegenet is vrij volledig toegankelijk en in goede staat. De akkerlanden en graslanden en enkele rietlanden zijn in goede toestand. De meeste graslanden in de Langemeersen, voornamelijk met reservaatstatuut, worden nog consequent gemaaid. Slechts enkele graslanden zijn verruigd. De bossen en populierenaanplanten zijn in goede staat.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

In het algemeen is het landschap gaaf bewaard. Nabij het westelijke volume van het poortwachtershuis is een storende verharding aangelegd. De inpassing van enkele golfbanen van de Royal Golf Club Oudenaarde met putting- en tee-zones, zandbunkers en fairways met grazige begroeiing en houtige beplanting ter hoogte van de vroegere visvijvers rond de kloostersite en in de binnenlob van de afgesneden Scheldemeander zorgen voor een minder geslaagde landschappelijke inrichting. Daarbij werd ook het oorspronkelijke reliëf gewijzigd. Deze inrichting is vatbaar voor verbetering.

Een verruigd grasland met aansluitende frituuruitbating gelegen langs de Kortrijkstraat vormt een aantasting van het vroegere open landschap op de Steenkouter. Een opzichtige straatverlichting met lantaarns langs de Muurstraat is storend voor het open landschap van de Steenkouter en Kloosterkouter. De recente aanleg van een wijngaardperceel, en vooral de windbeschutting met jonge beplanting erlangs, doet afbreuk aan het open landschap van de Kloosterkouter.

Bij enkele locaties met vroegere bewoning is vervangende nieuwbouw gerealiseerd, soms met nieuwe inrichting van tuinen, hobbystallen, schuilhokken en buitenpistes voor weidedieren met bijhorende afsluitingen en verlichting. Dit veroorzaakt soms een lokale verstoring van het landschap.

De struweelbegroeiing langs de Volkaartsbeek en de verlengde bermstrook zorgt voor een noodzakelijke visuele buffer ten opzichte van het bedrijventerrein Coupure. Het bedrijventerrein Meersbloem Melden-Leupegem is minder gebufferd en zorgt voor enige horizontvervuiling.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

- Archeologische waarde

De kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met aansluitend koutercomplex van de Steenkouter en Kloosterkouter kan op basis van eerder archeologisch onderzoek en prospectie worden aangewezen als een gebied met een zeer belangrijk potentieel naar archeologisch erfgoed. Op de Kloosterkouter, ten noorden van het meerskantgehucht Huiwede, werden silexartefacten gevonden waaronder schrabbers, klingen, pijlpunten, gepolijste bijlen en stukken hertshoorn, die verwijzen naar een mesolithische en/of neolithische nederzetting. Bij archeologische veldprospectie werden ter hoogte van de voormalige kloostersite vondsten geregistreerd, waaronder wandscherven en dakpanfragmenten, die kunnen verwijzen naar een Romeinse villa op deze plaats.

In de zogenaamde intra-muros zone van de voormalige kloostersite werden bij latere archeologische opgravingen versierde tegels, glas, huisraad, grafsteenfragmenten, muurresten, afvalkuilen, munten, beeldjes, gereedschap en dierlijk botmateriaal aangetroffen, hoofdzakelijk uit de tweede helft 15de tot begin 16de eeuw. Op basis van nog recenter geofysisch onderzoek en archeologische begeleiding kwamen ook muurrestanten van het polygonale koor van de verdwenen kloosterkerk aan het licht en werden geassocieerde sporen en vloerniveaus aangetroffen, waaronder zuilbasissen, gewelfpijlers en steunbeerposities.

Het clarissenklooster van Beaulieu was in de late middeleeuwen één van de rijkste geestelijke instellingen van Vlaanderen en kende een tweede bloeiperiode in de 17de eeuw. Op het toppunt van zijn bestaan omvatte dit complex een uitgebreid gebouwenbestand,

maar ook alle aanhorigheden die kenmerkend waren voor een klooster in deze tijd, zoals ommuurde tuinen, boomgaarden, visvijvers en een losplaats aan de Schelde. In 1783 werden delen van het complex afgebroken. Toch manifesteert de ondergrondse aanwezigheid van het klooster zich nog zeer duidelijk in het landschap, onder meer door toegangen die leiden naar kelders, rioleringen en waterputten, door grondsporen aan de oppervlakte en door een subtiel microreliëf. Naast bodemsporen van het verdwenen gebouwenbestand van het clarissenklooster kunnen ook sporen van begraving worden aangetroffen. Het cultuurhistorische landschap heeft ontegensprekelijk een hoge archeologische waarde en kan betekenisvol bijdragen tot het onderzoek van kloostersites in het algemeen en clarissenkloosters in het bijzonder. Dit geldt ook voor de gebiedsdelen die door grondwerken voor de aanleg van het golfterrein vrij ingrijpend zijn gewijzigd.

- Historische waarde

De kloostersite 'Abdij van Beaulieu' geldt als een voorname en historisch belangrijke site met een vroege ontstaansgeschiedenis. Ook in het omgevende gebied werd al een menselijke aanwezigheid geregistreerd vanaf de steentijden. De kloostersite werd omstreeks 1290 gesticht door de Orde van Clarissen, een vrouwelijke tak van de vroeg-franciscaanse beweging, op initiatief van Isabella van Luxemburg, tweede echtgenote van graaf Gwijde van Dampierre. De kloostersite van deze Rijke Klaren of Urbanisten genoot pauselijke bescherming en werd in de loop van de 13de eeuw bekend als zogenaamde 'Abdij van Beaulieu', verwijzend naar het nabijgelegen grafelijke buitenverblijf '*Bello loco*'. Dit Petegemse burchtcomplex, waaraan in de 11de eeuw ook al een klooster en proosdij en vervolgens in de 12de eeuw de Franse benedictijnenabdij van Saint-Thierry du Mont d'Hor bij Reims waren verbonden, ontstond vanuit een oorspronkelijke Karolingische '*curtis*' of vroomhof, een voorbeeld van een zogenaamde '*villa publica*' of koninklijk domein uit de 9de eeuw, en een latere castrale motte uit de 11de eeuw.

Het clarissenklooster met hospitaal, scriptorium en bibliotheek, dat de nochtans moeilijke 14de eeuw kon doorstaan, ontwikkelde zich tot een van de rijkste geestelijke instellingen van Vlaanderen in de 15de en de 16de eeuw. Het werd na plunderingen in 1566 en 1572 opnieuw tot bloei gebracht in de 17de eeuw. Voortgaande op de 16de tot 18de-eeuwse iconografie, rekeningboeken en boedelbeschrijvingen blijkt de toen grotendeels ommuurde kloostersite een uitgebreid gebouwenbestand te hebben gehad met onder meer een noviciaat met keukens, refters en slaapzalen, een kapittelzaal, een pandgang, een kloosterkapel met beiaardtoren, een sacristie, een poortgebouw, een kapelaanshuis, een gastenkwartier, aanhorigheden en dienstgebouwen, een washuis, één of meerdere bakhuizen, een brouwerij met moutast, een rosmolen, waarschijnlijk een duiventoren en meerdere kelders, schuren en stallen. Bij het klooster, omgeven door ommuurde tuinen, boomgaarden en visvijvers, lag een laad- en losplaats op de Schelde.

De door het clarissenklooster overgenomen landbouwexploitatie, die eerder in de Karolingische periode ten dienste stond van de vorstelijke consummatie, kan geassocieerd worden met het kouterareaal van de Steenkouter en Kloosterkouter van om en bij de 90 ha groot en was vrijgesteld van geldelijke lasten of tiendebetaling. Het traditionele akkerlandgebruik op de kouters bezat aanvankelijk een driedeling in zogenaamde '*drichten*' wat ongetwijfeld verband hield met het drieslagstelsel, dat later werd vervangen door meer complexe systemen van vruchtwisseling zonder braak. Het grote, aaneensluitende kouterareaal illustreert nog steeds het vroegere grootgrondbezit van het clarissenklooster.

Aan de dorpsheerlijkheid van Petegem, in 1452 verworven door hertog Filips de Goede, was zeker sinds de vroege 15de eeuw, maar wellicht reeds eerder, ook het meerskantgehucht Huiwede verbonden met een areaal aan gemene weidegronden. Een deel van de valleigronden werd gebruikt als graasweide, maar een ander, meer geprivatiseerd deel, werd traditioneel gebruikt als hooiweide of hooiland, vooral dan de laagstgelegen percelen ter hoogte van de Langemeersen. Hiervoor werden tijdens het ancien régime zowel openbare als private hooigrasverkopen (respectievelijk door de schepenen van de dorpsheerlijkheid en door het clarissenklooster) georganiseerd. Aan de verkopen waren voor de pachters ook voorwaarden voor nabeweiding gekoppeld. Ook na het ancien régime, tot omstreeks 1950, werden in Petegem en Bevere elk jaar hooigrasverkopen of zogenaamde '*grasvendities*' gehouden, waarbij private eigenaars van graslandpercelen hun hooigras uit de Scheldemeersen via een notaris gezamenlijk te koop aanboden. Op de Steenkouter, afgezet met vermoedelijk stenen statie- of kruiswegkapellen, stond minstens vanaf het midden van de 18de eeuw de verplaatste Nedermolen, waarvan enkel de molenheuvel bewaard bleef. Deze windmolen was eveneens verbonden aan de dorpsheerlijkheid. Al deze elementen en relictten, en zeker ook de goed bewaarde, grote akkerlandpercelen en de smalle graslandpercelen van de Langemeersen in uitzonderlijk lange opstreckende kavels, vormen een illustratie van het complexe en grotendeels feodale landgebruik in dit cultuurlandschap. Het huidige akkerlandbeheer op de kouters en het graslandbeheer in de Scheldevallei, dit laatste voornamelijk onder het statuut van natuurreservaat, wordt nog steeds voortgezet.

De van nature overstroombare Scheldemeersen werden in de 17de tot de 19de eeuw occasioneel ingeschakeld in het militair inundatiesysteem van de stad Oudenaarde, maar evengoed in de algemene waterhuishouding van het gebied. De Rietgracht of Coupure met nog onbeschoeide oevers vormt één van de belangrijkste leigrachten uit dit systeem en werd bestempeld als een '*maîtresse rigole*'. Een uitgebreid netwerk van sloten en greppels in de Langemeersen staat nog steeds in verbinding met de Rietgracht of Coupure en getuigt van het complexe waterpeilbeheer in de Scheldevallei met afwatering van de graslanden in het zomerhalfjaar maar ook voor de bevloeiing ervan in het winterhalfjaar. De artificiële graslandbevloeiing in de Scheldemeersen is voor dit gebied uitzonderlijk goed gedocumenteerd door de Britse politicus en landbouwkundige sir John Sinclair in zijn boek '*Hints regarding the agricultural state of the Netherlands compared with that of Great Britain*', gepubliceerd in 1815.

Het clarissenklooster werd in 1783 bij decreet opgeheven en openbaar verkocht, waarna verschillende gebouwen, waaronder de kloosterkapel, werden gesloopt. Het bewaarde poortgebouw met doorrit, het kapelaanshuis, het gastenkwartier met traptoren, het huis zogenaamd 'Den Uil', schuur, kelder, waterput en bakhuis en drie aanhorigheden of vroegere dienstgebouwen, voornamelijk opgetrokken in traditionele hoofdzakelijk 17de-eeuwse bak- en natuursteenarchitectuur, getuigen evenwel nog steeds van het rijke historische verleden van de kloostersite. Vanaf halfweg de 19de eeuw tot omstreeks het midden van de 20ste eeuw werd onder impuls van de familie Pycke de Peteghem, eigenaars van het naburige 'Oud Kasteel' en 'Nieuw Kasteel' van Petegem, een succesvolle adellijke verwervingspolitiek gevoerd om rond de voormalige kloostersite een nieuwe domeinstructuur te vormen. De kloostersite kende toen een overwegend agrarische uitbating en is pas recent geëvolueerd tot residentiële bewoning.

Een bewaarde wedstrijdoren herinnert aan de jaarlijkse paardenrennen die in de eerste helft van de 20ste eeuw door het echtpaar baron Max(imilien) Pycke de Peteghem en barones Edith de T'Serclaes de Kessel op een geïmproviseerde hippodroom in de Scheldemeersen werden georganiseerd. De toren diende als uitkijkpost voor de jury, waarbij de ruimte onderaan ook dienst deed voor het omkleden, wegen en verfrissen van de jockeys.

- Wetenschappelijke waarde

Het gebied met de kloostersite 'Abdij van Beaulieu', gesitueerd aan een inmiddels afgesneden Scheldemeander, ligt op de overgang van een licht golvend laagterras naar een vlakke alluviale riviervallei. De geologische basis van het gebied bestaat uit Tertiaire kleiige lagen van mariene oorsprong, met daarop een zandlemige tot kleiige Kwartaire deklaag. Langs de Meersstraat ligt een ongeveer twee meter hoge steilrand als markante terreinovergang. Deze terreinovergang is een typevoorbeeld van een reliëfprofiel bepaald door geologische opvullingen. Het gebied is daarmee representatief voor de geomorfologische processen uit de late, glaciële periode van het Pleistoceen en de vroege periode van het Holoceen, die samen een belangrijke rol hebben gespeeld bij de landschapsgenese van de zogenaamde 'Vlaamse Vallei'. De afgesneden meander nabij de voormalige kloostersite herinnert dan weer aan het postglaciële rivierpatroon van de Schelde.

In de alluviale vallei zijn nog andere reliëfverschillen waarneembaar, onder de vorm van oeverwallen en komgronden, te wijten aan een verschil in sedimentatie tijdens opeenvolgende overstromingen vanuit de Schelde. De bodemkenmerken variëren van droge tot matig droge zandleemgronden en lichte zandleemgronden op de Steenkouter en de Kloosterkouter tot natte tot zeer natte klei- en zware kleigronden in de Langemeersen en in de binnenlob van de afgesneden Scheldemeander, maar ook met overgangen naar iets minder natte en lichtere zandleemgronden. Lokaal komen onder kleipakket in de Langemeersen ook veenafzettingen voor.

Het gebied vertoont bijzondere kenmerken van een sterke grondwaterstroming met zowel diepe als ondiepe basenrijke en kalkhoudende kwel, ontstaan na infiltratie van regenwater in de Steenkouter en Kloosterkouter en in duurtijd variabel transport doorheen de meer of minder watervoerende Kwartaire zand- en zandleemlagen. Deze specifieke abiotische condities zijn bepalend voor het voorkomen van typische graslandvegetaties met zeldzame en zelfs bedreigde plantengemeenschappen, soms met soorten, zoals weidekervel en weidekerveltorkruid. Deze bedreigde plantengemeenschappen kennen een beperkt verspreidingsgebied en vormen een Europees beschermingswaardig habitatype. Vooral de uitgestrekte extensief beheerde natte hooggraslanden en de enkele rietlanden en grazige ruigten zijn soortenrijk en behoren tot de vegetatietypes van het Glanshaververbond (Arrhenaterion), het Verbond van grote vossenstaart (Alopecurion) en het Dotterbloemverbond (Calthion), met overgangen naar het Rietverbond (Phragmition) en het Verbond van scherpe zegge (Magnocaricion) en het Dotterbloemverbond (Calthion).

Door het relatief grote graslandareaal, het regelmatige overstromingsregime, het vrij ongestoorde grondwaterproces en de geringe rustverstoring komen in het gebied ook broedbiotopen voor van zeldzame vogelsoorten zoals kwartelkoning, krakeend, bruine kiekendief en sprinkhaanrietzanger, gelinkt aan grote riviervalleien. Buiten het

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

broedseizoen, tijdens de trekperiode en in de winter is het gebied belangrijk als pleister- of winterslaapplaats voor onder meer kempiaan, bokje, watersnip, blauwe kiekendief, paapje, waterpieper en baardmannetje. De Steenkouter en Kloosterkouter vormen samen ook een geschikt broedbiotoop voor akkervogels als veldleeuwerik en patrijs, gebonden aan open terreinen.

Het voorkomen van zeldzame planten- en diersoorten, alsook van de geassocieerde vegetaties en diergroepen, maakt het gebied tot één van de zeldzame plaatsen in Vlaanderen waar onderzoek en kennisverdieping rond traditioneel beheerde cultuurlandschappen mogelijk is.

- Ruimtelijk-structurerende waarde

De verschillende landschapscomponenten en structurerende landschapselementen in het gebied vormen een sterke en nauwelijks verstoorde samenhang. De grotere deelgebieden met het open koutercomplex van de Steenkouter en Kloosterkouter en de open tot halfopen graslandkernen in de Scheldemeersen, zijn nagenoeg onbebouwd. Een langgerekte houtkant langs de Meersstraat van ongeveer 875 meter lang markeert de twee meter hoge steilrand tussen beide deelgebieden en is duidelijk grensstellend.

De typische en uitzonderlijk lange opstreckende perceelsvormen in de Langemeersen met verhoudingen van ongeveer 20 meter breed op 300 meter lang of uitzonderlijk van 3,5 meter breed op bijna 600 meter lang, wordt bepaald door een uitgebreid netwerk van sloten en greppels. Zeker daar waar dit patroon is aangevuld met knotbomenrijen, wordt dit deelgebied ruimtelijk gestructureerd. Deze kenmerken worden tijdelijk nog versterkt in het hoiseizoen met een afwisseling van vroegere en latere maaibeurten.

De overgang van het koutercomplex naar de alluviale riviervallei wordt daarnaast geaccentueerd door de aanwezigheid van het meerskantgehucht Huiwede, getypeerd door voormalige landarbeiderswoningen en kleine hofsteden waarvan de langgestrekte voorgevels van de hoofdvolumes zuidgericht zijn. Deze historische rijbebouwing vertoont een opvallend ruimtelijk-structurerend bewoningspatroon.

Ook de afgesneden Scheldemeander, dicht bij de voormalige kloostersite en nog goed herkenbaar als open water, vormt een ruimtelijk-structurerend landschapselement.

- Esthetische waarde

Door de gave historisch-landschappelijke structuur van kouterruggen en valleigraslanden langs de Scheldevallei bezit het gebied een hoge esthetische waarde. Het resterende historische gebouwenbestand van het voormalige clarissenklooster en het meerskantgehucht Huiwede bevinden zich daarmee nog in een oorspronkelijke setting van een oud cultuurlandschap. De open zichten over de kouters en over de Scheldemeersen, soms met het massief van de Koppenberg als decor van het heuvellandschap van de Vlaamse Ardennen, dragen bij aan de hoge landschappelijke belevingswaarde van het gebied. Deze belevingswaarde wordt ondersteund door een relatieve rust en stilte in het uitgestrekte gebied, dat nauwelijks door wegen is versneden.

In het gebied komen enkele waardevolle zichten voor, onder meer over de open koutercomplexen van de Steenkouter en Kloosterkouter, plaatselijk met waarneming van het profiel van de dorpskerk van Petegem, in de Scheldevallei met lokaal de toren van de Sint-Walburgakerk van Oudenaarde als baken en plaatselijk ook met doorkijk op de voormalige kloostersite, waarbij de traptoren van het gastenkwartier, met klokvormig dak en sierlijke spits met windvaantje een markante blikvanger vormt in het landschap. De afgesneden Scheldemeander, nog deels herkenbaar als open water, draagt bij aan extra beeldvariatie in het landschap.

2.2. Motivering van het type bescherming

De kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen wordt beschermd als cultuurhistorisch landschap. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een cultuurhistorisch landschap als volgt: "een begrensde grondoppervlakte met een geringe dichtheid aan bebouwing en een onderlinge samenhang waarvan de verschijningsvorm en de samenhang het resultaat zijn van natuurlijke processen en van maatschappelijke ontwikkelingen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

De archeologische context, reeds sporadisch aangesneden, wordt als gevoelig ingeschat, zeker binnen de ganse intra-muros zone van het voormalige clarissenklooster, die volledig is opgenomen binnen de voorliggende afbakening als cultuurhistorisch landschap. Gezien het resterend, hoofdzakelijk 17de-eeuwse gebouwenbestand van de voormalige kloostersite, de overblijfselen van de zogenaamde 'Abdij van Beaulieu', eerder al, bij koninklijk besluit van 30 december 1960, zijn beschermd als monument is geen aanvullende bescherming als monument nodig.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De afbakening omvat het resterend, hoofdzakelijk 17de-eeuwse gebouwenbestand van de voormalige kloostersite (poortgebouw met doorrit, kapelaanshuis, gastenkwartier met traptoren, huis zogenaamd 'Den Uil', schuur, kelder, waterput en bakhuis) en drie aanhorigheden of vroegere dienstgebouwen en een voormalige afhankelijke hoeve met kapel en bakhuis en hun nabije omgeving bestaande uit tuinen, boomgaarden en graslanden. Gezien de gekende positie van de zogenaamde 'enclos' van de kloostersite, waarbij tijdens archeologisch noodonderzoek in 1990 en aanvullend archeologisch onderzoek in 2001 en 2014, bouwsporen zijn vastgesteld, wordt ook een deel van het aansluitende golfterrein mee in de afbakening genomen. De begrenzing wordt daar afgestemd op de voormalige perceelsstructuur, tevens de positie van de oorspronkelijke kloostermuur. Gezien de gedeeltelijk bewaarde afgesneden Scheldemeander en het deels herkenbare microreliëf van enkele vroegere visvijvers rond de kloostersite, worden ook nog enkele andere delen van het aansluitende golfterrein mee in de afbakening genomen. Verder omvat de afbakening het integrale meerskantgehucht Huiwede langs de Meersstraat en de Muurstraat met tien verbouwde landarbeiderswoningen en vier verbouwde kleine hofstedes met erven en tuinen.

De reeds fragmentair beschermde sites van het Oud en Nieuw Kasteel van Petegem worden niet meegenomen in het voorstel voor bescherming, hoewel ze onbetwistbaar een historische link hebben met het gebied. Deze sites en vooral hun resterende contexten vertonen te weinig samenhang. De componenten van het oud cultuurlandschap met 'curtis' of vronhof, opgevolgd door een castrale motte met donjon en later een burchtcomplex

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

met torens en een weermuur is onvoldoende ruimtelijk herkenbaar. Ook het vroegere Scheldemeersencomplex van de Meldenmeersen vertoont onvoldoende ruimtelijke samenhang.

Voorts sluit de afbakening de volledige Steenkouter en Kloosterkouter met overwegend akkerland in, als belangrijke componenten van het oud cultuurlandschap. Bij de Steenkouter wordt ook een voormalige site van een molenaarswoning opgenomen, waarvan in de tuin een molenheuvel is bewaard. In de randzones van de Kloosterkouter worden ook nog twee hoeves en enkele verbouwde landarbeiderswoningen met hun erven en tuinen opgenomen. De overwegend recente lintbebouwing langs de Kortrijkstraat wordt buiten de afbakening gehouden. Voorts neemt de afbakening nog de valleigraslanden in de Scheldevallei mee, met onder meer de Langemeersen, tot tegen het jaagpad en het dijklichaam aan de linkeroever van de rivier.

Verdwenen of actueel onherkenbare historische structuren zoals de locaties van de schepenbank met schandpaal en de schuttersweide van de lokale handbooggilde, de Muurkouter en de voormalige herberg Moriaanshoofd, worden niet in de afbakening opgenomen. Ook de voormalige cichoreifabriek met twee villa's uit het interbellum, gelegen aan de Kortrijkstraat, zijn niet opgenomen in de afbakening omdat ze geen directe link hebben met het oud cultuurlandschap.

De woningen Kortrijkstraat 46, Muurstraat 2 en 11 en Meersstraat 1, 7, 8, 10 en 14 en de hoeve Meersstraat 15 liggen wel binnen de afbakening maar hebben geen bouwkundige erfgoedwaarde (meer). De ruimtelijke inplanting van de woningen Meersstraat 7 en 8 en 14 en van de hoeve Meersstraat 15 blijft vanuit landschappelijk oogpunt relevant.

Tenslotte sluit de afbakening ook de randstrook van het bedrijventerrein Coupure in, waar ook een deel van de vergraven Volkaartsbeek is gesitueerd. De met struweel begroeide strook vormt immers een belangrijke visuele buffer voor het gebied.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

Binnen de voorgestelde afbakening zijn enkel het grondvlak van het poortgebouw met doorrit, het kapelaanshuis, het gastenverblijf met traptoren, het huis zogenaamd 'Den Uil' met schuur, kelder, waterput en bakhuis en enkele bijgebouwen van de kloostersite 'Abdij van Beaulieu' beschermd als monument (ID: [10828](#)) ingevolge het koninklijk besluit van 30 december 1960. Daarbij horen ook enkele inmiddels met toelating gesloopte bijgebouwen zonder erfgoedwaarde. In 1919 was al een eerste aanvraag tot bescherming ingediend, wat vanuit de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen leidde tot een erkenning als 'monument van derde klasse'.¹¹⁵

Binnen de voorgestelde afbakening is de kloostersite 'Abdij van Beaulieu' opgenomen als vastgesteld bouwkundig erfgoed (ID: [28191](#)), samen met een voormalige afhankelijke hoeve met bakhuis langsheen de Muurstraat (ID: [28226](#)).

Binnen het gehucht Huiwede zijn enkele een voormalige landarbeiderswoning (ID: [28223](#)) en een kleine hofstede (ID: [28224](#)) vastgesteld. Ook verderop in de Meersstraat is nog een kleine hofstede (ID: [28225](#)) vastgesteld.

---

¹¹⁵ Archief KCML, agentschap Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

Het ruimere landschappelijk geheel van de Scheldemeersen tussen Bevere, Petegem en Melden en de kouter van Petegem (ID: [135390](#)) zijn als gebied vastgesteld in de Landschapsatlas ingevolge ministerieel besluit van 13 september 2011.

Binnen de voorgestelde afbakening zijn enkele locaties opgenomen in de Centraal Archeologische Inventaris. Voor de kloostersite 'Abdij van Beaulieu' gaat het om versierde tegels, glas en huisraad en om fragmenten van grafstenen, muurresten afvalkuilen, munten, beeldjes, gereedschap en dierlijk botmateriaal uit diverse perioden vanaf de middeleeuwen.

2.4.2. Omgeving:

Volgens het Gewestplan Oudenaarde, goedgekeurd bij koninklijk besluit van 24 februari 1977, is de kloostersite 'Abdij van Beaulieu' en de voormalige afhankelijke hoeve met bakhuis alsook het integrale meerskantgehucht Huiwede met tuinen, erven, boomgaarden en graslanden gelegen in landschappelijk waardevol agrarisch gebied. De gedeeltelijk bewaarde Scheldemeander en aansluitende terreinen zijn gelegen in een zone voor golfterreinen.

De Steenkouter en Kloosterkouter zijn nagenoeg integraal gelegen in bouwvrij agrarisch gebied, met uitzondering van de voormalige molenaarswoning langs de Kortrijkstraat, een landarbeiderswoning en twee hofsteden in de Meersstraat die, samen met hun nabije omgeving bestemd zijn als agrarisch gebied. Een smalle strook perceel tussen de voormalige molenaarswoning en het woonlint langs de Kortrijkstraat is bestemd als woongebied.

De valleigraslanden in de Scheldevallei zijn deels bestemd als natuurgebied en deels als natuurgebied met wetenschappelijke waarde of natuurreservaat en gaan, ten zuiden van het meerskantgehucht Huiwede, over in een zone bestemd als agrarisch gebied met landschappelijke (of 'bijzondere') waarde (vallei- of brongebied). Een smalle zone langsheen het jaagpad en het dijklichaam aan de linkeroever van de Schelde is bestemd als waterweg.

Er zijn verder geen plannen van aanleg of gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen van kracht. Het gebied is niet gelegen in herbevestigd agrarisch gebied (HAG).

2.4.3. Natuur en Bos:

De deelzone van de Scheldevallei en meer bepaald de Langemeersen liggen in VEN gebied (ID: 52) als onderdeel van de Vallei van de Bovenschelde Zuid (gebied nr. 216_2) en maken als dusdanig deel uit van een Grote Eenheid Natuur.

Het gebied is niet gelegen in Habitatrictlijngebied maar er komen wel habitatwaardige vegetaties voor (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 30), met name graslandvegetaties uit het Verbond van grote vossenstaart, associatie van Weidekerveltorkruid (6510_hua) en het Glanshaververbond (6510_hu) met overgangen naar regionaal belangrijk biotopen van laaggelegen schrale hooilanden, met name dotterbloemgrasland (rbbhc), rietland en andere vegetatie van het Rietverbond (rbbmr). Ook de dijken langs de jaagpaden van de Schelden dragen habitatwaardige vegetaties uit het Glanshaververbond (6510_gh).

Grote delen van de Langemeersen en van de percelen ten zuiden van het meerskantgehucht Huiwede behoren tot het erkend natuurreservaat Langemeersen beheerd door Natuurpunt.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

Voor de talrijke graslandpercelen en enkele rietlanden en bospercelen binnen het erkend natuurreserveaat Langemeersen is sinds 12 november 2021 een natuurbeheerplan type 4 goedgekeurd.

Voor één privaat bosperceel is er sinds 24 februari 2022 ook een natuurbeheerplan type 3 goedgekeurd, binnen het dossier Nieuw Kasselrij van Oudenaarde tot Anzegem.

De overgrote meerderheid van de graslandpercelen zijn bestemd als natuurgebied of natuurgebied met wetenschappelijke waarde, natuurreserveaat, of agrarisch gebied met landschappelijke (of 'bijzondere') waarde (vallei- of brongebied) zijn geregistreerd als historisch permanente graslanden (HPG) en andere permanente graslanden beschermd door de natuurwetgeving.

In het gebied worden op de Biologische Waarderingskaart (zie bijlage 5.3 Documentatiebijlage, afbeelding 31) voornamelijk biologisch waardevolle tot zeer waardevolle ecotopen gekarteerd in de Scheldevallei en dan voornamelijk in de Langemeersen, met soortenrijk permanent cultuurgrasland met uitgesproken microreliëf, dottergrasland met perceelsranden met rietland en ander vegetaties van het Rietverbond met knobomenrijen van wilg of populier (hpr*+hc+k(mr)+kbs of kbp), plaatselijk ook rietland en ander vegetaties van het Rietverbond, lokaal afgewisseld met grote zeggenvetatie of vochtig wilgenstruweel op voedselrijke bodem (mr, mc of sf). Sporadisch komt ook populierenbestand op vochtige bodem voor met ondergroei van bomen en struiken of met gemengd loofhout (lhb+gml), naast verruigd grasland met fragmenten van dotterbloemgrasland (hr/hc) en rietland en andere vegetaties van het Rietverbond met beperkte opslag van struiken en bomen (mrb+sal) en uitzonderlijk ook nitrofiel elzenbos (vn°). De spaarzame akkers zijn gekarteerd als akkers op kleiige bodem (bu) met lokaal overgangen naar akkers op lemige bodem (bl).

De dijken langs de Schelde zijn gekarteerd als fragmentair ontwikkeld mesofiel hooiland met plaatselijk opgaande bomenrijen van populier en al dan niet geknotte wilg (kd+hu°+kbp+kbs).

De akkers op de Steenkouter en Kloosterkouter zijn consequent gekarteerd als akkers op lemige bodem (bl). Het talud van de steilrand langs de Meersstraat en de taluds van de holle weg langs de Meersstraat zijn respectievelijk gekarteerd als houtkant met gemengd loofhout (kt+khgml en kw+khgml).

Rond de kloostersite en rond de hofsteden in het gebied zijn enkele percelen gekarteerd als soortenrijk permanent cultuurgrasland, soms met hoogstamboomgaarden (hp*+kj) soms ook met fragmenten van houtkanten van meidoorn (verwaarloosde hagen) (khcr).

Het golfterrein ten noorden en ten westen van de kloostersite is geïnventariseerd als park met zeer soortenarm grasland en recreatiezone afgewisseld met jong loofbos (exclusief populier) en lokale eutrofe waters (kp+hx+uv+n+ae) met plaatselijke overgang naar populierenbestand op vochtige bodem met ondergroei van bomen en struiken (lhb). De afgesneden Scheldemeander is gekarteerd als een afwisseling van eutrofe plas (ae) lokaal overgaand in opslag van allerlei aard (sz) of verruigd grasland met beperkte opslag van struiken en bomen (hrb).

2.4.4. Landbouw en Visserij:

In het gebied zijn geen landinrichtings- of ruilverkavelingsprojecten doorgevoerd.

De landbouwgebruikspercelen op de Steenkouter en Kloosterkouter bestaan overwegend uit maïs, groenten, aardappelen, suikerbieten en granen, zaden of peulvruchten. Eén perceel op de Kloosterkouter is recent aangeplant als wijngaard.

In de Scheldevallei domineert het graslandgebruik.

In de ganse zone zijn mogelijkheden voor het afsluiten van beheerovereenkomsten voor het verbeteren van de waterkwaliteit.

2.4.5. Water:

De waterloopsegmenten van de Rietgracht of Coupure (VHA 5433) die ook de voormalige loop van de Schelde omvat en de Beerbeek (VHA 5473) zijn ingeschreven als openbare waterlopen, geklasseerd onder de tweede categorie. De waterlopen, tot voor kort beheerd door de Watering van Melden, worden thans beheerd door de provincie Oost-Vlaanderen Dienst Integraal Waterbeleid.

De Scheldevallei stroomopwaarts van Oudenaarde behoort tot de van nature overstroombare gebieden. Voornamelijk de Langemeersen worden aangeduid als overstromingsgevoelig gebied pluviaal.

Een kleine depressie op de Kloosterkouter en enkele zones rond de voormalige kloostersite van Beaulieu worden aangegeven als overstromingsgevoelig gebied pluviaal.

In het gebied zijn geen drinkwaterwinningen gesitueerd.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wenselijk uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit. Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

Om de erfgoedwaarden van het onroerend goed dat met dit besluit wordt beschermd in stand te houden legt het besluit een aantal bijkomende bijzondere voorschriften op. Deze zijn opgenomen in artikel 4 van het besluit. Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming:

- graafwerken, zeker in de intra-muros zone van het voormalige klooster, dienen zoveel als mogelijk vermeden te worden zodat schade aan het bodemarchief kan worden tegengegaan. Indien er toch graafwerken moeten worden uitgevoerd, dienen deze archeologisch begeleid te worden zodat het bodemarchief niet ongedocumenteerd verloren gaat;
- het is verplicht om constructies en structuren in het landschap, zoals kenmerkende structuren van het afwateringsnet, grachten, waterlopen, taluds, oude wegen, molenheuvels, klooster- en hoevegebouwen, landarbeiderswoningen, kelders, rioleringen, waterputten, kapellen, wedstrijdtorens (zoals opgesomd in art. 2) en andere constructies waarvan het belang voor het landschap is aangetoond te onderhouden en in stand te houden;
- het is verplicht om landschapselementen zoals houtkanten, knotbomen, opgaande bomenrijen, hagen en bossen te onderhouden en in stand te houden;
- het is verplicht om grasland, door maaien en/of begrazen, te onderhouden en in stand te houden;
- het is verplicht om onderhoudswerkzaamheden zoals knotten en snoeien oordeelkundig uit te voeren;
- het is verplicht om bij (bos)exploitatie aangepaste machines of technieken te gebruiken om schade aan microtopografie en (bos)bodem te voorkomen. Sporen van meer dan 20 cm diepte moeten systematisch hersteld worden. Waterlopen en grachten die tijdens de exploitatie beschadigd of onderbroken worden, moeten worden hersteld.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Als voor de handelingen aan of in beschermde goederen een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden, een omgevingsvergunning voor de exploitatie van een gedeelde inrichting of activiteit, een vergunning, toelating, machtiging, ontheffing of afwijking overeenkomstig de bepalingen van het Bosdecreet van 13 juni 1990, het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu of het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning vereist is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijke rechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

4.1. Cartografische bronnen

Villaretkaart 1745-1748: Carte topographique de la partie de la Belgique comprise entre Gand et Tournay, Maestricht et Liège, levée par Villaret, Ingénieur du Roi, 1745-1748, schaal 1:14.400, originelen in het Institut National de l'Information Géographique et Forestière-Saint-Mandé (France), Chemise 292, [online], <https://geo.onroerendergoed.be> (geraadpleegd op 1 december 2023).

Ferrariskaart 1771-1778: Carte de cabinet des Pays-Bas autrichiens levée à l'initiative du comte de Ferraris, 1771-1778, schaal 1:11.520, originelen in de Koninklijke Bibliotheek, Kaarten en plans, Ms. IV 5.627, georeferereerd door het agentschap Informatie Vlaanderen [online], <https://geo.onroerendergoed.be> (geraadpleegd op 1 december 2023).

Ferrariskaart 1771-1778: Carte de cabinet des Pays-Bas autrichiens levée à l'initiative du comte de Ferraris, 1771-1778, schaal 1:11.520, Österreichisches Staatsarchiv (OESTA), Kriegsarchiv (KA), Karten- und Plansammlung (KPS): Carte de cabinet: BVIII/a125/, [online], <https://maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-habsburg-netherlands> (geraadpleegd op 1 december 2023).

Primitief kadaster 1830-1833: Kadasterarchief, Primitief kadaster, wijkplannen, deelgemeenten Petegem en Bevere, schaal 1:2500, originelen in Federale Overheidsdienst Financiën, Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie, Administratie Opmetingen en Waarderingen, [online], <http://cartesius.be/CartesiusPortal/> (geraadpleegd op 1 december 2023).

Popp 1842-1879: Atlas cadastral de la Belgique, publié avec l'autorisation de Monsieur le Ministre des Finances, schaal 1:1250, 1:2500, 1:5000, 1:7500, originelen in Koninklijke Bibliotheek, Kaarten en plans, nr. 0381, georeferereerd door het agentschap Informatie Vlaanderen [online], <https://geo.onroerendergoed.be> (geraadpleegd op 1 december 2023).

Atlas van de Buurtwegen 1843-1845: Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2.500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000), originelen in de resp. provincies of gemeenten.

Vandermaelen 1846-1854: Carte topographique de la Belgique à l'échelle de 1 à 20.000 en 250 feuilles, dressée sous la direction de Ph. Vander Maelen, fondateur de l'Établissement géographique de Bruxelles, schaal 1:20.000, originelen in de Koninklijke Bibliotheek van België, Kaarten en Plans, VDM II B, georeferereerd door het agentschap Informatie Vlaanderen [online], <https://geo.onroerendergoed.be> (geraadpleegd op 1 december 2023).

Topokaart 1860-1873: Topografische kaart van België, eerste basiskaart, terreinopnames 1860-1873, uitgegeven door het Krijgsdepot tussen 1865-1880, schaal 1:20.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.

Topokaart 1879-1890: Topografische kaart van België, eerste basiskaart, eerste uitgave: 1ste herziening 1879-1890, schaal 1:20.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.

Topokaart 1903-1912: Topografische kaart van België, eerste basiskaart, eerste uitgave: 3de herziening 1903-1912, schaal 1:20.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

Topokaart 1928-1950: Topografische kaart van België, eerste basiskaart, tweede uitgave, terreinopnames 1928-1950, schaal 1:20.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.

Topokaart 1949-1970: Topografische kaart van België, tweede basiskaart, eerste uitgave, terreinopnames 1949-1969, schaal 1:25.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.

Topokaart 1970-1989: Topografische kaart van België, tweede basiskaart, tweede uitgave, terreinopnames 1970-1989, schaal 1:25.000, originelen in het Nationaal Geografisch Instituut.

DTM 2013-2015: Informatie Vlaanderen, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 m, afgeleid van [LiDAR](#)-hoogtegegevens, 2013-2015, kaartblad 29 en 30.

4.2. Literatuur

AGNEESSENS H. 1967: *Het klooster der Rijke Klaren of Klarissen-Urbanisten te Petegem-Beaulieu bij Oudenaarde vanaf zijn ontstaan tot 1412*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Universiteit Gent, 343 + bijlagen.

AMEELS V. e.a. 2003: Recent Steentijdonderzoek in de regio Oudenaarde (Oost-Vlaanderen, België), *Notae Praehistoricae* 23, 61-65.

ANON. 2015: *Verdwenen Belgische Molens, Nedermolen – Kasteelmolen Petegem-aan-de-Schelde*, [online], <https://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?nummer=4004> (geraadpleegd 3 oktober 2023).

BERINGS G. 1985: Het oude land aan de rand van het vroeg-middeleeuwse overstromingsgebied van de Noordzee, Landname en grondbezit tijdens de middeleeuwen, *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* 39, 37-84.

BERINGS G. 1986a: Geschiedenis en archeologie: de vroeg-middeleeuwse bewoning in het Oudenaardse, *Archaeologia Belgica* 2, 267-276.

BERINGS G. 1986b: Een nieuwe historische aanduiding over de rol van Petegem bij Oudenaarde in de 9de eeuw, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 23, 125-133.

BERINGS G. 1989: *Landschap, Geschiedenis en archeologie in het Oudenaardse*, Oudenaarde, 189.

BEYEN W. en MEIRE P., 1999: *Onderzoek naar de haalbaarheid van vernatting in de Scheldemeersen van Wortegem-Petegem*. Onderzoek in opdracht van AMINAL-Afd. Natuur Oost-Vlaanderen, uitgevoerd door de UIA, vakgroep Ecosysteembeheer, 259.

BLANQUAERT G. 1987: Typologisch en traceologisch onderzoek van een mesolithische concentratie te Oudenaarde-Donk, *Notae Praehistoricae* 7, 11-13.

BLANQUAERT G. e.a. 1987: Oudenaarde-Donk (O.-VI.), *Archeologie* 2, 165-166.

BONCQUET T., DE GRUYSE J. & DE ROEK A. 2014: *Archeologisch onderzoek Abdij van Beaulieu (Wortegem-Petegem)*, Ruben Willaert bvba, rapport 64, Sijsele, 38 + bijlagen.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

BAUWENS-LESENNE M. 1962: *Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Oost-Vlaanderen (vanaf de vroegste tijden tot aan de Noormannen)*, Oudheidkundige repertoria, 2, Nationaal Centrum voor Oudheidkundige Navorsingen in België, 282.

CALLEBAUT D. 1976: Wortegem-Petegem: het Oud Kasteel, een Scheldeburcht, *Archeologie* 2, 101-102.

CALLEBAUT D. 1976: Een Scheldeburcht te Petegem, *Archaeologia Belgica* 196, 78-82.

CALLEBAUT D. 1977: Het Oud Kasteel te Wortegem-Petegem, *Archeologie* 2, 124-125.

CALLEBAUT D. 1978: Het Oud Kasteel: een Scheldeburcht te Petegem, *VOBOV-info* 1, 4-5.

CALLEBAUT D. 1978: Het Oud Kasteel te Petegem, *Archaeologia Belgica* 206, 103-107.

CALLEBAUT D. 1978: Het Oud Kasteel te Petegem (O.-VI.), *Archeologie* 2, 105-106.

CALLEBAUT D. 1978: In de kijker. Het Oud Kasteel te Petegem, *Stadsarcheologie* 2.2, 31.

CALLEBAUT D. 1978: Het Oud Kasteel te Petegem (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 1, 7-8.

CALLEBAUT D. 1979: Het Oud Kasteel te Petegem (O. VI.), *Archeologie* 2, 52-53.

CALLEBAUT D. 1979: Het "Oud Kasteel" te Petegem (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 2, 12-13.

CALLEBAUT D. 1979: Het Oud Kasteel te Petegem, *Archaeologia Belgica Conspectus* 1978 213, 142-146.

CALLEBAUT D. 1980: Het Oud Kasteel te Petegem (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 3, 13.

CALLEBAUT 1980: Het Oud Kasteel te Petegem, *Archaeologia Belgica* 223, 89-92.

CALLEBAUT D. 1981: Het Oud kasteel te Petegem. De Karolingische curtis en haar ontwikkeling tot de XIIde eeuw, *Archaeologia Belgica* 237, 5-49 + bijlagen.

CALLEBAUT D. 1985: De casa regalis van Petegem: architectuur onder verre invloed?, *VOBOV-info* 18-19, 16-20.

CALLEBAUT D. 1986: Vroegmiddeleeuwse bewoning en verdediging in de Scheldevallei, *AVRA*, 17-19.

CALLEBAUT D. 1989: Petegem/Oudenaarde. Het oud kasteel: een karolingisch koningshof evolueerde tot Scheldeburcht, *Castellum* 6.1, 40-45.

CALLEBAUT D. & MILIS L. 1982: Le castrum de Petegem et le système défensif le long de l'Escaut au Haut Moyen Âge, *Château Gaillard* 9-10, 71-82.

CARDON P. 1981a: Hooilandbeheer in de Scheldemeersen te Petegem-aan-de-Schelde, *De Wielewaal* 47.5, 183-186.

CARDON P. 1981b: *Dossier Scheldemeersen Oudenaarde – Petegem aan de Schelde, Voorstel tot bescherming als landschap*, Stichting Omer Wattez, 8.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

CARTON C. 2010: *Oudenaarde op kaart, een grondige analyse van de 16de-eeuwse kaart van Oudenaarde van Jacob van Deventer*, masterscriptie Universiteit Gent, 177 + bijlagen.

CASSIMAN A. 2022: Gastenkwartier vrm. Abdij van Beaulieu, bouwhistorische nota, Casbo GCV Oudenaarde, 176.

CASTELAIN R. 1987: Waren de afstammelingen van de heren van Petegem ooit heren van Oudenaarde? (11de eeuw), *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 24, 175-184.

CASTELAIN R. 2003: Petegem in de tweede helft van de 16de eeuw, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 40, 83-114.

DE CEUNYNCK R. e.a. 1985: Neolithicum - Bronstijdvondsten aan de Donk te Oudenaarde, *Archaeologia Belgica* 1, 67-79.

DE COCK R. 1985: Oudenaarde - Donk (O.-VI.): Romeinse nederzetting, *Archeologie* 2, 135-136.

DE GHELLINCK D'ELSEGHEM VAERNEWYCK A. 1894: *Cartulaire de l'abbaye de Beaulieu à Peteghem*, Brugge, De Plancke, Brugge, 328.

DE GHELLINCK D'ELSEGHEM VAERNEWYCK A. 1912: L'Obituaire de l'abbaye de Sainte-Claire dit Beaulieu à Peteghem-lez-Audenaerde, *Annales du Cercle Archéologique et Historique d'Audenaerde* 4, 39-154.

DE GROOTE K. 2008: Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw), *Relicta Monografieën* 1, Brussel.

DE GROOTE K., ERVYNCK A. & VAN NEER W. 1993: Het afval van de Rijke Klaren. Noodonderzoek in de voormalige abdij van Beaulieu te Petegem, *Archeologie in Vlaanderen* 2/1992, 335-412.

DE GROOTE K. & HUYSMAN N. 1991: De Abdij van Beaulieu te Petegem, *Archaeologia Mediaevalis* 14, 31-32.

DE GROOTE K. & MOENS J. 2002: Prospectieopgraving aan de westzijde van de kapelaanswoning van de Rijke Klarenabdij van Beaulieu te Petegem (Wortegem-Petegem) (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 25, 8.

DE HERDT R., 1975: Op bezoek bij Joos Clemmen, de eerste "katoenbaron" van Gent, *Toerisme in Oost-Vlaanderen* 24, 101-103.

DE LANGHE-MERTENS Y. 1970: De Gentse katoennijveraarsfamilies in het Franse tijdperk, *Vlaamse Stam, tijdschrift voor familiegeschiedenis* 6, 457-459.

DE MEULEMEESTER M., 1926: Les archives de l'abbaye de Beaulieu à Peteghem, *Annales du Cercle Archéologique et Historique d'Audenaerde* 7, 169-246.

DE REIFFENBERG F., 1844: *Monuments pour servir à l'histoire des provinces de Namur, de Hainaut et de Luxembourg*, 1, Brussel, 803 + bijlagen.

DE RYCKE A., DE KNIJF G. & DECLER K., 2003: *Verkennde ecologische gebiedsvisie voor de Bovenschelde*, studie in opdracht van Administratie Waterwegen en Zeewezen, Instituut voor Natuurbehoud, 2003.04, Brussel, 230 + bijlagen.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

DESMET P. 2011: De geschiedenis van het Nieuw Kasteel in Petegem, *Bouveloo* 3, 344-351.

DUVOSQUEL J.-M. 1990: *Albums de Croÿ, Valleien van Schelde en Scarpe*, Brussel, 334.

HOEBEKE M. 1964: Gwijde van Dampierre scheidt orde te Petegem, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde*, 13, 109-124.

HOEBEKE M. 1976: De proosdij te Petegem-aan-de-Schelde, aantekeningen en status questionis, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 18.2, 223-241.

HOEBEKE M. 1977: Prévôté Petegem-sur-l'Escaut, *Monasticum Belge* 7.2, 137-141.

HOEBEKE M. 1986: Duivie te Petegem a/d Schelde, in: VERLEYEN H. & ARREN R., *Raf Seys in schrift en beeld gesteld*, Koekelare, 198-213.

KETELE J. 1838: *Recherches historiques sur l'abbaye de Sainte-Claire de Beaulieu à Peteghem, près d'Audenarde*, Hebbelynck, Gent, 20.

KETELE J. 1838: Recherches historiques sur l'abbaye de Sainte-Claire de Beaulieu à Peteghem, près d'Audenarde, *Messenger des sciences et des arts de la Belgique ou Nouvelles Archives historiques, littéraires et scientifiques* 3, 395-410.

KERRINCKX H., MARIUS M.-C., STOOPS G., VERHOEVEN K., VERHOEVEN A. & DAELS L. 1991: *Het Scheldevalleiproject deel 1: Een cultuurhistorisch-geografische Verkenning*, Provincie Oost-Vlaanderen, Gent, 103 + bijlagen.

KIDEN P. & VERBRUGGEN C. 1986: Natuurlijk milieu en archeobotanie van neolithische sites te Oudenaarde, *Notae Praehistoricae* 6, 117-119.

MICHELS P. 2018: De paardenrennen van Petegem, *Bouveloo* 11:2, 1161-1163.

MULDERS T. (VINDEVOGEL H.) 1946-1948: De windmolens tussen Schelde en Leie, *Handelingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige kring van Kortrijk* 22, 46-107.

PARENT J.-P. e.a. 1986: Oudenaarde (O.-VI.): Donk, *Archeologie* 2, 121-122.

PARENT J.-P., VAN DER PLAETSEN P. & VANMOERKERKE J. 1986/87: Prehistorische jagers en veetelers aan de Donk te Oudenaarde, *VOBOV-info* 24-25, 1-45.

PARENT J.-P. e.a. 1987: Hypothesen over de betekenis van de neolithische okkupaties te Oudenaarde-Donk, *Notae Praehistoricae* 7, 14-15.

PARENT J.-P. e.a. 1987: Neolithisch site aan de Donk te Oudenaarde, *Archaeologia Belgica* 3, 73-76.

PARENT J.-P. e.a. 1988: Bevere/Oudenaarde. Prehistorische jagers-veetelers in Oudenaarde-Donk, in: CALLEBAUT D. e.a., *Speuren, spitten, sparen. Oost-Vlaanderen archeologisch doorgelicht*, Gent, 37-46.

PIOT CH. 1873: Josse Clemmen, industriel et négociant, *Biographie Nationale de Belgique* 4, Brussel.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

PLANQUAERT J. 1948: *Petegem, haar Romeinse villa, onderaardse wereld, middeleeuws klooster Beaulieu. Abdij, kerken en kapellen, paleis en hof van koningen en prinses*, Brussel, 91.

PRAET M. 2017: *Archeologische evaluatie van het bodemarchief aan het bedrijvenpark Coupure te Oudenaarde (perceel 471A en 473A)*, verslag van resultaten, ABO Archeologische rapporten 524, Gent, 30.

RAMON S., DE CONINCK S., VAN DEN BOSCH J., VAN DE STAPPEN M. & GYSELS H. 1991: *Het Scheldevalleiproject, deel 2: Een ecologische verkenning*, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, Gent, 166 + bijlagen.

RUYS R. & VANDENHENDE F. 2014: Het veer te Petegem en Melden, *Bouveloo* 7.2, 658-662.

SCEPI H. 2018: *Kekcekeça ? ou Editer Les Misérables. A Propos de la Nouvelle édition de la Pléiade*, [online], http://groupugo.div.jussieu.fr/groupugo/Textes_et_documents/Rosa_CR_Mis_2018.pdf (geraadpleegd 4 december 2023).

SCHOLLAERT N. 2016: *De eenden van de Scheldevallei*, [online], <http://www.aviculture-europe.nl/nummers/16N04A13.pdf> (geraadpleegd 4 december 2023).

SERGANT J. & PERDAEN Y. 2001: Jachtgronden en visvelden. De Vlaamse Scheldevallei tijdens het mesolithicum, in: BOURGEOIS J. e.a., *Een duik in het verleden. Schelde, Maas en Rijn in pre- en protohistorie*, 37-50.

TACK G. 2004: Zingen doet de scherpe, Poëzie van Gaston Gevaert als bijdrage tot de historische ecologie van de Scheldemeersen van Bevere-Petegem, *Meander* 1, 5-10.

Taelman M.C. 2020: Overstromingen van de Scheldemeersen, *Bouveloo* 13.2, 1414-1417.

THOEN E. 1988: *Landbouweconomie en bevolking in Vlaanderen gedurende de late middeleeuwen en het begin van de moderne tijden: testregio: de kasselrijen van Oudenaarde en Aalst (eind 13de-eerste helft 16de eeuw)*, Gent, Belgisch Centrum voor Landelijke Geschiedenis, 90.

VAN BRAECKEL A. 2008: Mysteries in de hooilanden van de Langemeersen: Weidekervel en Weidekerveltorkruid, *Limoniet, natuurtijdschrift voor de Natuurpunt regio Vlaamse Ardennen* 1.2, 77-79.

VAN BRAECKEL A., s.d.: *Historisch-ecologisch onderzoek Langemeersen, interview Jules Daenens (lapnaam Jules Pieters)*, onuitgegeven nota, 17.

VAN BRAECKEL A., CARDON P. & D'HAESELEER C. 2009: *Aanvraag tot erkenning van het natuurreservaat met wijziging van visiegebied en visie De Langemeersen (Wortegem-Petegem en Oudenaarde)*, Natuurpunt, Mechelen.

VANDENHENDE F. 2016: *De abdij van Beaulieu, van kloostergemeenschap tot woonstede*, Heemkundige kring Bouveloo, 64.

VANDENHENDE F., CORNELIS O. & VAN DER SCHAECHTE S. 2022: *Erfgoed sprokkels Elsegem en Petegem Wortegem-Petegem*, Erfgoed sprokkels: Oost-Vlaams erfgoed in de kijker, Provincie Oost-Vlaanderen, 10.

VAN DER PLAETSEN P. 1986: Neolithische beendermonsters van Oudenaarde - Donk, *Notae Praehistoricae* 6, 123-127.

Beschermingsdossier: Kloostersite 'Abdij van Beaulieu' met Steenkouter, Kloosterkouter en Langemeersen - cultuurhistorisch landschap

VAN DER PLAETSEN P. e.a. 1986: Mesolithische en neolithische sites aan de "Donk" te Oudenaarde, *Archaeologia Belgica* 1, 15-18.

VAN DER PLAETSEN P., PARENT J.-P. & VANMOERKERKE J. 1985: Oudenaarde-Donk (O-VI), *Archeologie* 1, 11-13.

VAN DER PLAETSEN P., VANMOERKERKE J. & PARENT J.-P. 1985: Mesolithische en neolithische vondsten aan de Donk te Oudenaarde, *Notae Praehistoricae* 5, 143-146.

VAN DRIESSCHE T. 2021: *Traditionele graslandbevoeiing in Vlaanderen*, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed, 200, Brussel, 231.

VAN DRIESSCHE T. 2024: *De Scheldemeersen in Petegem en Bevere, archief- en literatuuronderzoek*, onuitgegeven verslag, agentschap Onroerend Erfgoed, Brussel, 50.

VANMELKEBEKE J. 2019: 'Le Petit Bruges', *de roemruchte geschiedenis van de oude stad Oudenaarde vanaf de prehistorie tot en met de Eerste Wereldoorlog* [online], https://www.le-petit-bruges.be/download_LPB_geschiedenis/Le_petit_Bruges.pdf (geraadpleegd 4 december 2023).

VANMOERKERKE J. 1986: Het ceramisch materiaal van enkele neolithische sites te Oudenaarde, *Notae Praehistoricae* 6, 121.

VAN HOOREBEKE G. 1858: *Annuaire statistique des familles de Gand*, Gent, 342.

VERROKEN E. 2004: Lenen, en leenmannen in Petegem en Moregem in de Late Middeleeuwen 1250-1500, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 41, 5-101.

VERSCHAEREN J. 1972: *Inventaris van het archief van de Abdij van Beaulieu te Petegem bij Oudenaarde*, Algemeen Rijksarchief, 34.

WARLOP E. 1967: Wanneer vestigden de monniken van Sint-Diederik bij Reims zich te Petegem, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde* 15, 389-413.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archiefphoto's, bouwplannen, kadastrermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.